

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

En ny arbeidsdag

*"Det norske arbeidslivet skal være det mest inkluderende,
nyskapende og omstillingsdyktige i verden."*

LANDSMØTE¹⁰
AUFs 52. ordinære landsmøte, 14.-17. oktober 2010

23

24

25 **Innhold:**

26

27 **Et anstendig arbeidsliv med plass til alle 4**

28 **Et trygt arbeidsliv..... 6**

29 Ung i arbeidslivet..... 6

30 Tilstrekkelig faglært arbeidskraft 7

31 Akkordlønn 7

32 Midlertidige ansettelser 8

33 Rett til fast ansettelse og anstendige stillingsbrøker 8

34 Strengere regler for bruk av vikarbyråer 9

35 NAV..... 9

36 NAV Ung 10

37 Arbeidsmarkedstiltak 10

38 Kvalifiseringsprogrammet 11

39 Stønader 11

40 Et bærekraftig pensjonssystem 12

41 Sosial dumping 12

42 Svart arbeid 13

43 Solidaransvar 13

44 Arbeidstilsynet..... 14

45 Privatisering og offentlige innkjøp 14

46 Franchise 15

47 Åpningstider 15

48 Mer tid til tillitsvalgтарbeid..... 15

49 **Et likestilt arbeidsliv 16**

50 Likelønn og løft for lavtlønnte 16

51 Heltid en rettighet, deltid en mulighet..... 17

52 Likestilling av skift og turnus 17

53 En mer rettferdig foredrepermisjon..... 17

54 Likestilling fra bunn til topp..... 18

55 Likestillings - og diskrimineringsombudet..... 18

56 Utradisjonelle utdannings – og yrkesvalg 19

57 **Et inkluderende arbeidsliv..... 20**

58 Tilrettelegging..... 20

59 Omstilling og opplæring 20

60 Flere inn i arbeidslivet 21

61 Kvotering 22

62 Inkluderende ledelse 22

63 Helse, miljø og sikkerhet 22

64 Mer fleksible arbeidstidsordninger 23

65 **Et nyskapende arbeidsliv 24**

66	Industri	24
67	Fisk og havbruk.....	25
68	Et levende landbruk.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
69	Reiseliv og turisme	27
70	Fornybar energi og teknologi	28
71	Miljøvennlig transport.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
72	En framtidsrettet økonomi.....	29
73	Gründervirksomhet	30
74	En framtidsrettet næringspolitikk	31
75	Et velfungerende og ansvarlig næringsliv	32
76	Aktivt eierskap.....	32
77	Et mer demokratisk arbeidsliv.....	33
78	Et kunnskapsbasert arbeidsliv	33
79	Kunnskap og fellesskap	34
80	Lærlingordningen	35
81	Fleksible veier til arbeid og utdanning	36
82	Livslang læring.....	37
83	Ordliste	38
84		
85		
86		
87		
88		
89		
90		
91		
92		
93		
94		
95		
96		
97		
98		
99		
100		

Et solidarisk arbeidsliv med plass til alle

101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149

AUFs visjon er at enkeltmennesker sammen, skal skape et fritt og rettferdig samfunn hvor økologi settes foran økonomi, og menneskelige verdier settes foran materiell velstand.

Retten til arbeid og egen inntekt har vært arbeiderbevegelsens viktigste sak i over hundre år. Arbeid er roten til deltagelse, inkludering og felleskap. Gjennom arbeid og inntekt får folk muligheten til å skape sine egne liv. Gjennom arbeid får man muligheten til å realisere sine drømmer. Å stå utenfor arbeidslivet er dramatisk for den det rammer. Det er å sløse med ressurser at mennesker går arbeidsledige. Derfor må vårt arbeidsliv være et inkluderende arbeidsliv med plass til alle. AUF mener alle mennesker har en egenverdi, og med bedre tilrettelegging og oppfølging kan flere få muligheten til å bidra enn i dag.

Arbeid er det viktigste virkemiddelet mot fattigdom og for inkludering. Gjennom å kjempe frem faglige rettigheter, anstendig lønn og arbeid til alle har Arbeiderbevegelsen løftet en hel arbeiderklasse ut av fattigdom.

AUF vil ha en mer rettferdig fordeling. I Norge har vi utviklet et velferdssamfunn og etablert en velferdsstat som gir innbyggerne materiell og sosial trygghet, basert på prinsippet om at alle skal yte etter evne og få etter behov. Velferdsstaten har vist at den kan brukes til å fordele samfunnets goder mer rettferdig enn markedet klarer. Dersom det er politisk vilje til det, er velferdsstaten et kraftfullt virkemiddel for å oppnå rettferdig fordeling, like muligheter for alle og en effektiv verdiskapning.

Arbeid handler også om velferd. At folk jobber og betaler skatt er en forutsetning for at vi skal kunne bevare det gode velferdssystemet vi har i dag. Vi lever ikke av andres, men av hverandres arbeid. Vår måte å organisere velferdsstaten på gjør det også mulig å ta vare på de som av en eller annen grunn ikke kan jobbe.

Arbeid er nøkkelen til inkludering. Det er et springbrett for samfunnsdeltakelse og bidrar til at enkeltmennesker får utvidet sine sosiale nettverk. For nye innvandrere til landet har også arbeid mye å si for rask integrering, ved at man både får språktrening og knekker sosiale og kulturelle koder sammen med andre.

I Norge har folk flest det godt rent materielt sett. Utfordringen framover ligger i å løfte det mindretallet som faller utenfor, utvikle velferdsstaten i stedet for å bygge den ned. Fellesskapsløsninger og solidaritetstanken har stor oppslutning i Norge fordi vi i stor grad har lyktes med fordeling og utjevning. AUF er sterke tilhengere av den velferdsmodellen vi har i Norge, men mener den må videreutvikles for å bedre favne alle.

Arbeiderbevegelsens kamp for et rettferdig arbeidsliv har en lang og stolt historie. Fra de aller første fagforeningene ble dannet og frem til i dag har arbeiderbevegelsen vunnet utallige seiere; åtte timers arbeidsdag, full lønn under sykdom, rett til fri og ferie, fødselspermisjon og stillingsvern. Seirene er mange, og er et resultat av et sterkt fagligpolitisk samarbeid. Vi kan aldri lene oss tilbake å si at vi er i mål. Nye utfordringer dukker stadig opp og arbeidslivet er i stadig forandring.

Økt arbeidspress og nedbemanning bidrar til en brutalisering av arbeidslivet. Færre mennesker skal utføre de samme tjenestene som tidligere. Enkelte arbeidsgivere presser lønninger nedover for å gjøre bedrifter mer lønnsomme og arbeidstakere presses til å jobbe mer effektivt enn det som er holdbart i lengden. De arbeidstakerne som ikke ses på som produktive nok risikerer å falle fra som

150 uføretrygdede, langtidssykemeldte eller arbeidsledige. AUF tar sterk avstand fra utnytting av
151 arbeidstakere og ethvert forsøk på å svekke faglige rettigheter.
152
153 Trygge mennesker våger mer. Derfor må vi også ha et trygt arbeidsliv. Fast ansettelse, rett til heltid,
154 forutsigbar lønn og trygghet hvis du blir syk er bare noe av det som bidrar til trygghet.
155 Gjennom fagforeningene sikres mye av tryggheten for den enkelte arbeidstaker. AUF forsvarer
156 organisasjonsfriheten, og mener det er uakseptabelt med arbeidsgivere som lager hindringer for at
157 ansatte skal organisere seg. Arbeidstilsynet må reagere sterkt på slike tilfeller.
158 Sterke fagforeninger og trepartssamarbeid har vært avgjørende for utviklingen av det norske
159 arbeidslivet. AUF mener de kollektive avtalene skal være fundamentet i avtalene mellom partene i
160 arbeidslivet.
161
162 AUF mener det er et politisk ansvar å sørge for at både offentlig og privat sektor følger lov og
163 avtaleverk, behandler sine ansatte med respekt og styrker blant annet arbeidstilsynet med ressurser
164 og mandat for å håndheve dette.
165
166 AUF vil ha strengere regler knyttet til åpningstid, arbeidstid, bruk av vikarbyråer og fleksibel bruk av
167 arbeidskraft. Det skal ikke gå utover den enkelte arbeidstaker at det er svingninger i markedet,
168 konkurranse mellom bedrifter eller at bedrifter ønsker å effektivisere.
169
170 Vi har i dag et internasjonalt arbeidsliv, der mennesker krysser landegrensener for å skaffe arbeid.
171 Mange velger å reise fra fattige land til rike for å skaffe seg og familien sin et bedre liv. AUF er positiv
172 til arbeidsinnvandring og mener at dette tilfører samfunnet vårt mye bra. Samtidig anerkjenner vi
173 utfordringene knyttet til svekkede faglige rettigheter og tap av faglig kompetanse fra utviklingsland.
174 Uansett rettigheter i opprinnelsesland kan ikke AUF akseptere at mennesker som kommer til Norge
175 for å arbeide skal bli behandlet dårligere enn sine norske arbeidskamerater. AUF vil heller ikke
176 akseptere at statlige norske bedrifter undergraver faglige rettigheter i andre land når virksomheten
177 blir drevet der.
178
179 For AUF står arbeidstakernes rettigheter i sentrum uansett, enten det er snakk om arbeidstakere i
180 Norge eller andre steder i verden. Frihet, likhet og solidaritet kjenner ingen grenser. Faglige
181 rettigheter handler om nettopp dette. Derfor skal arbeidstakeres rettigheter respekteres uansett
182 hvor man befinner seg i verden.
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193

194

Et trygt arbeidsliv

195

196 En av bærebjelkene i norsk arbeidsliv er nettopp at så mange mennesker er i arbeid. Mennesker som
197 i mange andre land av ulike årsaker ikke ville deltatt i arbeidslivet, er i arbeid i Norge. Grunnen til
198 dette er i hovedsak at vi har et trygt arbeidsliv der folk blir tatt vare på dersom de faller utenfor. Vi
199 har også gode ordninger for hvordan mennesker raskt skal komme tilbake i jobb dersom de blir
200 arbeidsledige. AUF støtter disse grunnholdningene og vil jobbe for at de blir videreførte og forbedret.

201

202

203 Ung i arbeidslivet

204 Ungdom er en viktig ressurs i norsk arbeidsliv. Samtidig er unge en særlig utsatt gruppe på
205 arbeidsmarkedet. I dårlige tider er unge de første som mister jobben. Dette er særlig dramatisk for
206 ungdom, som i utgangspunktet har kortere tid inne på arbeidsmarkedet, og som vil ha vanskeligere
207 for å komme inn igjen. Dersom unge går ledige over lengre tid er sannsynligheten for at de kommer
208 tilbake igjen i full jobb liten. Dette betyr at det er ekstra viktig å satse på ungdom og styrke ungdoms
209 muligheter og rettigheter i arbeidslivet. Ungdom vet ofte lite om hvilke rettigheter de har i
210 arbeidslivet. Dette gjør at de er lettere å utnytte og at de ofte mister jobben først. Skolen bør i større
211 grad ta ansvar for å informere om rettigheter og plikter i arbeidslivet. Stadig flere mennesker blir
212 varig uføretrygdet på grunn av sykdom, og i de siste 30 årene har antallet uføretrygdete blitt
213 tredoblet. Det er særlig psykiske lidelser som er årsaken til at unge blir stående utenfor arbeidslivet.
214 Det er derfor behov for et bedre behandlingstilbud, tettere oppfølging og bedre tilrettelegging på
215 arbeidsplassen. Det er avgjørende for den enkelte, men også for samfunnet, at ungdom ikke støtes ut
216 av arbeidslivet. Derfor vil AUF blant annet styrke ungdomsgarantien og at NAV i større grad må
217 tilpasse tilbudet etter den enkeltes ønsker og behov. Mange av dem som faller ifra på vgs. og som
218 ikke kommer seg tilbake på skolebenken innen fire år fra de opprinnelig startet mister retten til
219 videregående opplæring. Denne gruppen vil stå uten denne retten inntil de er 25 og omfattes av
220 voksenopplæringen. Alle mennesker som ønsker og har motivasjon til å utdanne seg, skal få lov til
221 det.

222

223

224 AUF vil:

- 225 • at ungdomsgarantien skal gi rett til jobb, utdanning eller arbeidsmarkedstiltak, og at
- 226 ungdomsgarantien lovfestes.
- 227 • at garantien skal tre i kraft senest etter 90 dagers ledighet
- 228 • at garantien skal gjelde for alle opp til 25 år
- 229 • at ungdom på ungdomsskolen og i videregående lærer mer om hvilke rettigheter og plikter
- 230 de har i arbeidslivet
- 231 • at i løpet av ungdomsskolen og videregående opplæring skal alle elever ha minst 50 timer
- 232 opplæring i rettigheter og plikter i arbeidslivet

233

234 Sykefravær

235

236 Vi har i Norge hatt et stabilt sykefravær de siste 40 årene. Det egenmeldte sykefraværet ligger
237 fortsatt på 1970-nivå og vitner om en fortsatt høy arbeidsmoral. Norske arbeidstakere er fortsatt
238 blant de mest motiverte i Europa. Likevel sliter rundt 40 % av norske arbeidstakere med helsa på
239 grunn av forhold på jobben. Det betyr at det fortsatt er mye som kan gjøres for å forebygge både

240 sykdom og fravær. God fysisk tilrettelegging for å unngå belastningsskader, tilstrekkelig bemanning
241 og gode ledere som følger opp ansatte er utpekt som suksessfaktorer for redusert sykefravær. AUF
242 ønsker derfor at aktørene i arbeidslivet styrker arbeidet på disse områdene. Det fins en rekke
243 virksomheter som drastisk har redusert sykefraværet ved hjelp av enkle virkemidler og riktig fokus.

244
245 Skjellett- og muskelplager topper listen over årsaker til sykemelding. Mange av disse kunne vært
246 unngått eller fått redusert tiden de var sykemeldt om helsevesenet hadde gitt riktig behandling
247 tidsnok. Mange mennesker venter svært lenge for å få den riktige behandlingen av helsevesenet, en
248 del med store smerter og redusert livskvalitet som resultat. Samfunnet taper også betydelige
249 ressurser på at folk ikke er i stand til å jobbe. Derfor ønsker AUF å styrke primær- og
250 spesialhelsetjenesten slik at personer får riktig behandling til riktig tid.

251
252 AUF vil motsette seg enhver form for svekking av sykelønnsordningen. Fordi det vil ramme de som
253 har det verst fra før. Det er lavlønnsyrkene som har de største belastningene og dermed det høyeste
254 sykefraværet. AUF går også imot innføring av standardisert sykemelding fordi ethvert individ er
255 forskjellig og dermed er også sykdommens varighet. Det er fastlegen sammen med sin pasient som
256 skal bestemme varigheten av sykemeldingen.

257
258 AUF mener:

- 259
- 260 • at sykelønnsordningen ikke skal svekkes
- 261 • at aktørene i arbeidslivet må intensivere arbeidet mot den delen av sykefraværet som er
- 262 relatert til jobbsituasjon
- 263 • at primær- og spesialhelsetjenesten må styrkes slik at personer i jobb får riktig behandling til
- 264 riktig tid

265
266
267

268 **Tilstrekkelig faglært arbeidskraft**

269 Faglært arbeidskraft er definert som arbeidstakere som har relevant utdanning i faget de jobber
270 innenfor. I enkelte bransjer er bruken av ufaglært arbeidskraft høy. For å ivareta kvalitet og sikkerhet
271 skal det alltid være tilstrekkelig faglært arbeidskraft i bransjer som for eksempel innen helse- og
272 omsorgssektoren. AUF mener ufaglært arbeidskraft ikke skal brukes til å presse ned lønns- og
273 kostnadsnivå. AUF mener det er viktig å utdanne nok faglært arbeidskraft. Ufaglærte arbeidere må
274 gis mulighet til å utdanne seg, både økonomisk og tidsmessig. Kompetansen de har opparbeidet seg
275 gjennom arbeidet sitt må anerkjennes gjennom utvidete muligheter til å komme inn på utdanning
276 basert på realkompetanse. Samtidig anerkjenner vi at ufaglærte også yter verdifulle bidrag i
277 arbeidslivet. Arbeidsgiverne har overfor disse et ekstra ansvar for å gi god opplæring, og dette
278 ansvaret må styrkes.

279
280 AUF mener:

- 281 • at det må utarbeides en nasjonal strategi med friske midler for å sikre etter- og
- 282 videreutdanning av ufaglært arbeidskraft i offentlig sektor.

283
284
285

286 **Akkordlønn**

287 På mange arbeidsplasser blir spesielt unge arbeidstakere tilbudt stillinger med lave eller ingen
288 stillingsprosjenter, lav fastlønn, men med muligheter til store lønninger om man opprettholder en høy
289 produksjon. AUF mener akkordlønn og innslag av prestasjonslønn kun skal være tillatt der det er
290 avtalt gjennom tariffavtaler. I de fleste jobber er det vanskelig eller umulig for arbeidstakeren å
291 påvirke etterspørselen. Dermed ender man opp med en jobb der man i teorien kan sitte og vente på
292 å få produsere store deler av arbeidsdagen.

293
294 Innen transportnæringen er prestasjonslønn svært utbredt. Selv om ren akkordlønn i denne bransjen
295 er forbudt, finnes det mange avtaler som i praksis innebærer det samme. Arbeidstakeren får en
296 fastlønn som egentlig ikke er nok til å leve av, men får i tillegg bonus for høy produksjon. Dette
297 presser de ansatte til å tøyne regleverket både i forhold til bestemmelsene om kjøre- og hviletid og
298 overlast. I mange tilfeller blir disse reglene brutt på daglig basis for å skaffe seg en lønn å leve av.

299
300 I tilfeller hvor slike forhold blir avdekket er det som regel arbeidstakeren som får den verste
301 straffereaksjonen, mens arbeidsgiveren mer eller mindre går fri.
302 Vår grunnholdning er at når noen blir ansatt, kjøper arbeidsgiveren vedkommendes tid. Det er
303 arbeidsgivers ansvar å sørge for at det er nok oppgaver å utføre.

304
305 AUF mener at:

- 306 • akkordlønn og innslag av prestasjonslønn skal kun være tillatt der det er avtalt gjennom
307 tariffavtaler

308
309

310 Midlertidige ansettelser

311 Midlertidige ansettelser er et virkemiddel arbeidsgivere bruker for å sikre seg en fleksibel
312 arbeidsstokk. Denne fleksibiliteten kommer ikke arbeidstakerne til gode. Dersom man er midlertidig
313 ansatt forsvinner rettigheter man ville hatt som fast ansatt. Spesielt for unge i etableringsfasen er det
314 ugunstig da man mister forutsigbarhet og muligheten for å ta opp lån. AUF mener midlertidige
315 ansettelser fortsatt skal være forbudt og at lovverket må håndheves strengere enn det gjøres i dag.

316
317 Utfordringen ligger i de verktøyene fagbevegelsen og arbeidstakere har til å bekjempe midlertidig
318 ansettelse med. I dag må enkeltpersoner selv gå til søksmål dersom de er ulovlig midlertidig ansatt.
319 Dette er ikke enkelt dersom man kun har kontrakt ut måneden og håper på en ny, eller dersom man
320 går på en uforutsigbar ekstrahjelpskontrakt der man blir kontaktet fra dag til dag.

321 For å få bukt med ulovlig midlertidig ansettelse mener AUF at det bør innføres kollektiv søksmålsrett.
322 Dette er en ordning der fagforeningen på vegne av den enkelte kan gå til søksmål mot bedriften, og
323 der også flere sammen kan gå til søksmål.

324
325 AUF mener:

- 326 • at lovverket som vedrører midlertidige ansettelser må håndheves strengere
- 327 • at det må innføres en lov om kollektiv søksmålsrett
- 328 • at dagens lovverk skal gjøres strengere
- 329 • at tjenestemannsloven må strammes inn slik at den er lik arbeidsmiljøloven når det gjelder
330 adgang til midlertidige ansettelser

331
332
333
334

335 Rett til fast ansettelse og anstendige stillingsbrøker

336 Null-prosent er forbudt, likevel er det i mange bransjer utbredt med slike stillinger, tilkallingsvakter
337 og at ansatte må jobbe basert på aktiviteten på arbeidsplassen – eksempelvis ”solvakter”. Dette er
338 uforutsigbart for den ansatte både når det kommer til tidsbruk og inntekt. Den ansatte kan også
339 miste rettigheter knyttet til ferie, sykdom og pensjon. AUF mener alle arbeidstakere skal ha en
340 anstendig stillingsbrøk og at det alltid skal avtales skriftlig hvor mye den enkelte skal jobbe. Dette
341 ligger allerede inne i Arbeidsmiljøloven, men må håndheves strengere.

342
343

344 **Strengere regler for bruk av vikarbyråer**

345 Mange bedrifter, både i offentlig og privat sektor, baserer hele eller deler av arbeidsstokken sin på å
346 leie inn vikarer via vikarbyråer. Det er ikke noe galt med vikarbyråer i seg selv, men vikarer er ment
347 som et supplement ved for eksempel sykdom, og ikke til den ordinære driften av bedrifters
348 virksomhet. Dette er særlig utbredt innen hotell- og restaurantbransjen, og brukes i stor grad for at
349 bedriftene selv skal slippe arbeidsgiveransvaret. For å sikre arbeidstakere i vikarbyråene mot å bli
350 utnyttet, mener AUF det er spesielt viktig at det finnes et godt tillitsvalgtapparat. AUF er kritiske til at
351 vikarer hyres inn til annet enn å dekke opp for sykdom i kortere perioder.

352
353 AUF vil også at det skal innføres en særavgift på bruk av vikarbyråer der vikarer blir brukt som en
354 måte å ansette folk midlertidig på, og ikke til vikarers opprinnelige formål, nemlig til å dekke opp for
355 sykdom og lignende. AUF mener arbeidstakere som har jobbet ved den samme bedriften i mer enn
356 ett år via et vikarbyrå, skal ansettes fast.

357
358 AUF mener:

- 359
360 • at arbeidstakere som har jobbet ved den samme bedriften i mer enn ett år via et vikarbyrå,
361 skal tilbys fast ansettelse.

362
363

364 **NAV**

365 NAV - reformen er en stor omlegging av arbeids- og velferdsforvaltningen i nyere tid. NAV sitter
366 på en unik oversikt over den tilgjengelige arbeidsstokken og består av folk med mange ulike
367 kvalifikasjoner. AUF mener at brukeren skal settes i fokus og få hjelp umiddelbart uten å bli kastet
368 rundt mellom forskjellige saksbehandlere. Det er viktig at de ansatte i NAV har tilstrekkelig
369 kompetanse og at de blir hørt når det skal gjennomføres omstillinger. AUF mener det er viktig at NAV
370 lytter til tilbakemeldinger fra brukerutvalgene, og at når det avdekkes mangler og feil skal dette
371 rettes opp i. Saksbehandlere i NAV tolker en rekke vedtak og lover basert på skjønn. AUF mener det
372 er viktig med likebehandling i NAV-systemet, under forutsetning om at brukerens behov står i
373 sentrum. AUF mener at det må utarbeides tydelige veiledninger for saksbehandlingen, med klare
374 signaler om hvilke hensyn som skal prioriteres.

375
376 En av utfordringene med NAV systemet i dag er at det er mange som havner mellom to stoler. For
377 eksempel er det ikke mulig å kombinere det å fullføre utdanning på lengre enn normert tid med lån,
378 stipend og stønader. Det betyr for eksempel at mange kronisk syke studenter som trenger lengre tid
379 på å fullføre, og som ofte ikke kan jobbe ved siden av studiene, mister muligheten til å ta høyere
380 utdanning. Dette er negativt for den enkelte det gjelder, og negativt for samfunnet. Å ikke legge til
381 rette for at også folk med kroniske sykdommer skal kunne ta høyere utdanning, er sløsing med

382 ressurser. Prinsippet om lik rett til utdanning må også gjelde for mennesker med nedsatt
383 funksjonsevne. AUF ønsker mindre fokus på økonomi og målstyring i arbeid med mennesker. NAV
384 skal prioritere brukernes ønsker og behov, og se enkeltmennesket. Ingen er like, og et medvirkende
385 NAV med god sosialfaglig kompetanse vil lettere kunne løse enkeltskjebner.

386
387

388 AUF mener:

- 389 • at kompetansen blant de ansatte i NAV må styrkes
- 390 • at NAV må sikres tilstrekkelige ressurser til å gjøre jobben sin på en forsvarlig og god måte,
391 og at datasystemet som brukes til saksbehandling må være enhetlig og effektivt
- 392 • at NAV må bruke sin kompetanse til å se på løsninger i forhold til studenter som ikke klarer å
393 fullføre utdanningen på normert tid, og studenter som blir syke mens de studerer.
- 394 • at NAV skal være et verktøy for å nå målet om sosial utjevning, få flere i arbeid og aktivitet
395 og at færre skal ha behov for stønad.
- 396 • at mennesker som har falt ut av arbeidslivet skal presenteres for tilrettelagte
397 jobbalternativer langt raskere enn i dag
- 398 • at NAV prioriterer personer med sosialfaglig kompetanse i ansettelse av ordinære
399 saksbehandlere

400

401

402

403 **NAV Ung**

404 Er du ung og faller utenfor arbeidslivet, er det viktig at du møter noen som har forståelse for din
405 situasjon. Ungdom har spesielle behov som bør imøtekommes bedre av NAV i framtiden enn det de
406 gjør i dag. Ungdom har et langt liv og mange yrkesaktive år foran seg, dette må utnyttes bedre og tas
407 på alvor. AUF vil derfor ha en egen plass i NAV-systemet for ungdom– NAV Ung. Dette skal være et
408 tilbud for ungdom som kommer i kontakt med NAV. NAV Ungs viktigste arbeidsoppgave må være å
409 sikre at ungdomsgarantien blir reell for ungdom.

410

411 AUF vil:

- 412 • gjøre det lettere for unge mennesker å finne frem i NAV-systemet
- 413 • at det skal opprettes en egen portal på NAV.no spesielt rettet mot ungdom mellom 15 - 30
414 år
- 415 • at unge som henvender seg hos NAV må prioriteres og få tett oppfølging
- 416 • at arbeidsformidlingstjenesten i NAV prioriteres sterkere
- 417 • at alle brukere skal sikres én hovedsaksbehandler gjennom hele prosessen

418

419

420 **Arbeidsmarkedstiltak**

421 De fleste ønsker å være i arbeid og på den måten bidra til fellesskapet, ikke minst for å få en sosial
422 tilhørighet og deltagelse. Dessverre er det slik at ikke alle er i stand til å holde tritt med dagens krav
423 om stadig økende produksjon. Det kan være mennesker med nedsatt funksjonsevne eller folk som
424 har slitt seg ut før pensjonsalder. Når folk mister jobben i økonomiske nedgangstider og når
425 arbeidsmarkedets behov endrer seg, er det mange som vanskeligheter med å komme tilbake i jobb.
426 Samfunnet har et ansvar for at disse blir sikret en ny jobb slik at de ikke blir ufrivillig mottaker av en
427 sosial stønad.

428

429 Gjennom arbeidsmarkedstiltak bør man raskest mulig gi folk muligheten til å skaffe seg et arbeid som
430 passer for dem. AUF mener at arbeidsmarkedstiltak skal gis på bakgrunn av en individuell vurdering
431 av den enkeltes behov for å komme i arbeid.

432

433 AUF mener:

- 434 • at arbeidsmarkedstiltak skal bidra til økt yrkesdeltakelse, redusert ledighet og til å motvirke
435 at mennesker blir utstøtt fra arbeidslivet
- 436 • at arbeidsmarkedstiltak skal bedre den enkeltes mulighet til å komme i arbeid gjennom
437 kvalifisering og arbeidstrening
- 438 • at IA - avtalen må utvides til flere bedrifter og følges opp tettere
- 439 • at man i større grad enn i dag skal utnytte muligheten til å bruke opplæring og
440 videreutdanning som alternativ til permitteringer

441

442

443 **Kvalifiseringsprogrammet**

444 Kvalifiseringsprogrammet er et tilbud til mennesker som over lengre tid har vært avhengige av
445 stønader og stått utenfor arbeidslivet. Kvalifiseringsprogrammet er ment som et tiltak for å få folk ut
446 av fattigdom og inn i arbeidslivet eller annen meningsfull aktivitet, samt skaffe seg oversikt over
447 andre rettigheter man har til stønader, søke om stønader og til å finne det tiltaket som passer den
448 enkelte best mulig. En forutsetning for å delta i kvalifiseringsprogrammet er at man deltar på heltid i
449 programmet. Kvalifiseringsprogrammet gir rett til ferie og lønn. AUF mener kvalifiseringsprogrammet
450 er et godt tiltak, men vil gjøre det enklere å være inne programmet selv om man ikke kan jobbe
451 heltid. I tillegg gis det kun 2/3 stønad dersom du er under 25 år. AUF mener det ikke er noen grunn til
452 at stønaden og utbetalingene ved deltakelse i kvalifiseringsprogrammet skal være lavere fordi man er
453 under 25 år.

454

455 AUF vil:

- 456 • at unge under 25 år ikke diskrimineres ved utbetaling av stønad i kvalifiseringsprogrammet
- 457 • at kvalifiseringsprogrammet bør bli mer fleksibelt slik at mennesker med redusert
458 arbeidsevne også kan delta

459

460

461 **Stønader**

462 Trygge mennesker våger mer. Det er en av grunnene til at vi har et sterkt sosialt sikkerhetsnett i
463 Norge. I dag har vi en rekke stønader og trygdeytelser. Men for mange er det vanskelig å finne ut av
464 hvilke støtteordninger en har krav på eller hvordan en skal gå fram. Dette kan føre til forsinkelser,
465 unødvendig byråkrati og forskjellsbehandling. AUF mener at det er behov for en opprydding og
466 forenkling av regelverket. Det må bli lettere enn i dag å kombinere stønad og jobb, og å gå over fra
467 stønad til jobb.

468

469 Sosialhjelpsstønadene varierer for mye mellom kommuner. AUF mener at forhold som
470 kommuneøkonomi eller geografisk tilhørighet ikke skal avgjøre hvor sterkt sosialt sikkerhetsnett folk
471 har krav på. AUF vil også sikre at sosialhjelpsmottakere får tilstrekkelig oppfølging til å raskt komme
472 seg ut av den passive stønadsordningen sosialhjelpen er. Alle sosialhjelpsmottakere skal få en rask
473 avklaring av om de trenger aktive arbeidsmarkedstiltak for å bli selvhjulpne, eller om de skal over på
474 mer varige trygdeytelser. I dag er det opp til det lokale selvstyret om barnetrygd skal inngå som en
475 del av inntektsgrunnlaget for sosialhjelp i en kommune. I mange kommuner fører det til at
476 sosialhjelpen reduseres for sosialhjelpsmottakere med barn. AUF vil fjerne muligheten for
477 kommunene til å beregne barnetrygd som en del av inntektsgrunnlaget for sosialhjelp. Kommunene
478 må kompenseres for denne utgiften gjennom utgiftutjamningssystemet.

479

480 AUF vil:

- 481 • gjennomgå og forenkle regelverket for stønader og støtteordninger
- 482 • innrette velferdssystemet slik at det skal lønne seg å være i arbeid, men at personer som
- 483 trenger det får den økonomiske støtten og sikkerheten de trenger
- 484 • innføre nasjonale minstesatser for sosialhjelp basert på reelle beregninger av levekostnader
- 485 • sikre at ungdom har krav på like gode stønadsordninger som resten av befolkningen
- 486 • gjennomgå oppfølgingen sosialhjelpsmottakere får av NAV, for å sikre at man ikke blir
- 487 gående unødvendig lenge på kortidsytelsen sosialhjelp, men heller får en rask avklaring av
- 488 om man trenger arbeidsmarkedstiltak eller må over på varige trygdeytelser

489

490

491 **Et bærekraftig pensjonssystem**

492 AUF ønsker et bærekraftig, sikkert og rettferdig pensjonssystem i offentlig regi. Dette er helt sentralt
493 i den norske modellen. Alle skal føle seg trygge på at rammene for en god alderdom er tilstede.

494

495 Pensjonssystemet må legges til rette slik at det fungerer som et insentiv til at mennesker som har
496 mulighet og lyst til det til å ta del i arbeidslivet lengst mulig. Samtidig må endringer i
497 pensjonssystemet ikke ramme kvinner eller lavtlønte skeivt. AUF ønsker langt bedre oppfølging av,
498 og tilrettelegging for, at de som har delvis arbeidsevne kan få tilbud om jobb og bedre mulighet til å
499 kombinere jobb og pensjon, samt redusert arbeidstid for seniorer. AUF mener at det skal innføres et
500 statlig pensjonsfond der privatpersoner og arbeidsplasser skal kunne velge å spare pensjon i stedet
501 for hos private tilbydere, etter modell fra Sverige.

502

503 AUF ønsker:

- 504 • et bærekraftig, sikkert og rettferdig pensjonssystem
- 505 • at alle skal få gode pensjonsytelser
- 506 • at det blir lettere for seniorer å gradvis trappe ned yrkesaktiviteten
- 507 • at det blir lettere å kombinere pensjon og arbeid
- 508 • at offentlig tjenstepensjon i kommunene ikke anbudsutsettes, og at KLP benyttes av
- 509 landets kommuner
- 510 • stillingsvernet skal bevares fullt opp til 75 år

511

512

513 **Sosial dumping**

514 Det norske arbeidslivet har forandret seg etter innføringen av et felles europeisk arbeidsmarked med
515 friere flyt av personer, varer og tjenester. Arbeidsinnvandringen har økt, og enkelte bransjer
516 opplever økt sosial dumping. Sosial dumping skjer når noen utsettes for brudd på helse-, miljø- og
517 sikkerhetsregler, og/eller tilbys betydelig mindre lønn enn det som er normalen for arbeidet de
518 utfører. Dette er med på å undergrave arbeidsrettigheter som arbeiderbevegelsen har kjempet hardt
519 for gjennom mange år. Samtidig utnytter man kynisk mennesker som stiller svakere i det norske
520 arbeidslivet.

521

522 Vi ser også tendenser til at studenter og ungdom i større grad blir ofre for sosial dumping. Unge
523 takker ja til uakseptabelt mindre lønn enn det deres arbeid tilsier at de bør få.

524

525 Ordningen med ID-kort i bygg- og anleggsbransjen er et skritt i riktig retning når det gjelder kampen
526 mot sosial dumping. I dag viser disse kortene kun om man betaler skatt. AUF ønsker at ID-kort også
527 skal vise at man har samme lønns- og arbeidsvilkår som er gjeldende i det norske arbeidslivet, samt
528 at man er klar over hvilke andre rettigheter man har gjennom arbeidsmiljøloven. AUF mener at
529 mennesker som kommer fra andre land for å arbeide i Norge skal få kurs og informasjon om hvilke

530 rettigheter de har før bedriften kan tildele ID-kort. ID-kortet skal være beviset på at man arbeider
531 på en trygg og rettferdig arbeidsplass.

532

533 Regionalt verneombud er også noe som har vist seg å fungere i bygg- og anleggsbransjen. Her
534 ansettes en person som har ansvar for helse, miljø og sikkerhet på tvers av bedriftene. Dette bør
535 gjøres innenfor alle bransjer.

536

537 AUF vil at:

- 538 • bedrifter som bidrar til sosial dumping bør få strengere straff
- 539 • ordningen med ID-kort skal videreføres til flere bransjer
- 540 • ordningen med regionalt verneombud skal videreføres til alle bransjer
- 541 • Arbeidstilsynet gis hjemmel til å gripe inn der det oppdages vesentlig dårligere lønns- og
- 542 arbeidsvilkår enn tariffen for området tilsier
- 543 • Arbeidstilsynet må i samarbeid med utlendingsmyndighetene gjennomgå au pair-ordningen

544

545

546 Svart arbeid

547 Svart arbeid er et problem, både fordi det bidrar til å undergrave seriøse bedrifter, fordi det bidrar til
548 sosial dumping og fordi det offentlige mister inntekter. Svart arbeid innebærer at det utføres arbeid
549 uten at det betales skatt, trygdeavgift eller moms. Det er i stor grad privatpersoner som benytter seg
550 av svart arbeid, men også bedrifter har ansatt folk uten at det betales arbeidsgiveravgift og
551 trygdeavgift. Dette fører også til at arbeidstakeren står helt uten rettigheter knyttet til pensjon,
552 sykdom og trygdeytelser. AUF mener svart arbeid ikke skal forekomme og mener sanksjonene mot
553 personer og bedrifter som benytter seg av svart arbeid bør være strengere. AUF mener kjøper av
554 svarte tjenester skal ta en større del av ansvaret enn slik det er i dag og at både kjøper og selger skal
555 straffes dersom beløpet overstiger 5000 kroner.

556

557 AUF vil:

- 558 • at kjøper blir medansvarlig for moms - og skatteunndragelse dersom beløpet overstiger 5000
559 kroner
- 560 • at det ikke skal gis momsfradrag til næringsdrivende som betaler mer enn 5000 kroner for en
561 vare eller tjeneste kontant
- 562 • at det offentlige må ha holdningsskapende arbeid mot svart arbeid
- 563 • forby all reklame for svart arbeid
- 564 • intensivere innsatsen mot svart arbeid og sikre tilstrekkelige ressurser til dette formålet

565

566

567 Solidaransvar

568 Solidaransvar er en ordning som skal sørge for at det er hovedleverandørene som står med ansvaret
569 og må forsikre seg om at de handler med seriøse arbeidsgivere nedover i kontraktskjeden. Det er
570 oppdragsgiveren som står med lønnsansvaret selv om underleverandører stikker fra regninga. Dette
571 er et viktig prinsipp i kampen mot sosial dumping og må ses i sammenheng med
572 allmenngjøringsloven.

573

574 AUF mener:

- 575 • at solidaransvar skal gjelde for alle tjenester og bransjer der lønninger er allmenngjort
- 576 • at allmenngjøringsinstituttet styrkes

577

578 **Arbeidstilsynet**

579 Arbeidstilsynet må bli mer synlig og effektivt slik at arbeidstakere føler at de blir tatt på alvor når de
580 henvender seg her. I dag er det for vanskelig for arbeidstakere å opprette sak hos Arbeidstilsynet
581 dersom man opplever at arbeidsgiver bryter loven. Arbeidstilsynet bør få større myndighet enn det
582 har i dag, og bør gis tilgang til å benytte økonomiske sanksjoner overfor de som bryter regelverket.

583

584 AUF mener at:

- 585 • Arbeidstilsynet skal få økte bevilgninger og flere ansatte
- 586 • Arbeidstilsynet skal bedrive mer oppsøkende virksomhet
- 587 • Arbeidstilsynet skal være et kontroll- og veiledningsorgan som det må gjøres enklere å tipse
588 om regelbrudd og komme i kontakt med
- 589 • Arbeidstilsynet skal få større myndighet og ha bedre sanksjonsmuligheter ovenfor
590 arbeidsgivere som bryter lov- og avtaleverk

591

592

593 **Privatisering og offentlige innkjøp**

594 I Norge har vi en stor offentlig sektor som i stor grad tar seg av tjenestene det offentlige er pålagt å
595 levere. Det er ikke alt som skal tjenes penger på. Helse, omsorg, utdanning og mange andre
596 grunnleggende velferdstjenester er uegnet for private, rett og slett fordi det ikke er hensynet til
597 profitt som skal gjelde. Ved at det offentlige leverer velferdstjenester, kan det i større grad styres
598 politisk. Kvaliteten og innholdet i tjenestene, arbeidsforholdene til de ansatte, pris og tilgjengelighet
599 skal være et politisk ansvar. AUF mener det ikke skal tjenes penger på grunnleggende velferdstilbud.

600

601 Siden 1980-tallet har man i stor grad benyttet seg av balansert målstyring i næringslivet. De siste
602 årene har dette systemet også blitt brukt i mange kommuner, i planleggingen av velferdstilbud og
603 som politisk styringsverktøy. AUF mener balansert målstyring er et uegnet styringsverktøy for det
604 offentlige i planleggingen av for eksempel velferdstilbudet. AUF mener det er kvalitet og innhold som
605 skal være det viktigste ved en tjeneste, og at det er et politisk ansvar å organisere tjenestetilbudet i
606 det offentlige til det beste for innbyggerne.

607

608 Stadig flere kommuner velger å sette tjenester ut på anbud. Stram økonomi og krav til effektivisering
609 gjør at de som tilbyr lavest pris stort sett vinner anbudet. Når pris presses nedover, presses også
610 faglige rettigheter, lønninger og kvaliteten på tjenestene. AUF mener kommunens oppgaver best
611 styres og drives av kommunene selv, av hensyn til folkevalgt kontroll, muligheter for helhetlig styring,
612 faglige rettigheter og kvalitet på tjenestene

613

614 Ved offentlige innkjøp skal tjenester kun kjøpes av seriøse bedrifter som har tariffavtaler eller
615 tilsvarende ordnede arbeidsforhold. Det offentlige har et ansvar for å bidra til at det lønner seg å
616 drive seriøst. AUF mener godkjente lærebedrifter skal prioriteres i anbudsrunder.

617

618 AUF mener:

- 619 • at offentlige tjenester ikke skal legges ut på anbud
- 620 • at det offentlige kun skal benytte seg av leverandører som har tariffavtale eller tilsvarende
621 ordnede arbeidsforhold
- 622 • at godkjente lærebedrifter *med lærlinger* prioriteres i anbudsrunder
- 623 • innføre nasjonale, veiledende retningslinjer for anbud ved offentlige anskaffelser
- 624 • redusere bruken og utbredelsen av new public management og målstyring i offentlig sektor

625

626

627

628 **Franchise**

629 Franchise blir stadig større i Norge. Helt enkelt kan en butikkeier inngå en avtale med en kjent
630 merkevare og ta i bruk kjedens navn dersom butikkeieren tar ansvar for den daglige driften. I en slik
631 virksomhet har ikke den øverste delen av virksomheten ansvar for arbeidstakerne. De setter ofte
632 tøffe krav til drift og resultater. På denne måten oppstår det et uheldig forhold mellom arbeidsgiver
633 og arbeidstaker. Denne utviklingen er AUF sterkt skeptisk til.

634

635 AUF vil at:

- 636 • det lages en egen Franchiselov som regulerer virksomheten og setter strengere krav enn i
- 637 dag
- 638 • det innføres direkte forhandlingsrett mellom franchisegiverne og tillitsvalgte i virksomheten
- 639 • det innføres solidaransvar i franchise
- 640 • det innføres en lovregulering av de ansattes medbestemmelsesrett i kjøpesenter,
641 kommisjonærvirksomhet, franchise og andre driftsformer
- 642 • at regelverket endres slik at tariffavtaler inngått av en franchisekjede også gjelder for
643 franchisetakerne

644

645

646 **Åpningstider**

647 Varehandelen er i dag en spesielt utsatt sektor for økt konkurranse og til å ha døgn- og søndagsåpne
648 butikker. AUF ønsker ikke en utvikling i retning av lengre åpningstider. Vi mener det er langt viktigere
649 å verne om arbeidstakernes fritid, enn å gi folk muligheten til å kjøpe dagligvarer til alle døgnets
650 tider.

651

652 Bensinstasjoner under 150m², kiosker under 100m² og utsalgssteder som selger planter og
653 hageutstyr tillates å holde åpent på søndager. Regelverket er under stadig press av aktører som tøy-
654 loven til det ytterste. Mange omgår regelverket ved for eksempel å stenge av deler av butikken på
655 søndager, og dermed være innenfor grensen for antall kvadratmeter. AUF mener det skal være
656 butikkens ordinære areal som skal ligge til grunn, og at det ikke skal være mulig å avgrense og stenge
657 av deler av butikken for å omgå regelverket. AUF ønsker en strengere håndhevelse av loven for å
658 sørge for likebehandling og for å sikre like konkurransevilkår.

659

660 AUF mener at:

- 661 • dagens regelverk for åpningstider skal strammes inn
- 662 • ingen ordinære utsalgssteder skal ha åpent lengre enn til 22.00
- 663 • ingen ordinære utsalgssteder skal være åpne på søndager og helligdager
- 664 • loven om åpningstider gjennomgås og eventuelt endres for å tette smutthull i lovverket

665

666

667 **Mer tid til tillitsvalgtarbeid**

668 Det er en utfordring for tillitsvalgte å få nok tid til å drive med tillitsvalgtarbeid. Dersom det ikke frigis
669 arbeidstid til denne typen arbeid, blir det vanskeligere for den tillitsvalgte å gjøre en god jobb. AUF
670 mener det er til det beste, både for bedriften og ansatte, at man har et godt tillitsvalgtapparat på alle
671 arbeidsplasser. AUF mener det må gjøres avtaler mellom bedriften og den tillitsvalgte som gir den
672 tillitsvalgte mulighet til å utføre tillitsvalgtarbeid i arbeidstiden.

673

- 674 • AUF mener at arbeidstakere skal ha 100 % skattefradrag for sin fagforeningskontingent

675

Et likestilt arbeidsliv

676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724

Likestilling i arbeidslivet handler om ulike menneskers mulighet til å delta. Vi har forskjellig utgangspunkt både når det kommer til kompetanse, utdanning, og bakgrunn. Rettferdighet og likestilling i arbeidslivet kan med andre ord bety at mennesker med forskjellig utgangspunkt må behandles ulikt for at vi skal oppnå reell likestilling. AUF mener det er et mål i seg selv at så mange som mulig skal kunne delta i arbeidslivet. Likestilling i arbeidslivet handler også om at kvinner og menn jobber i ulike bransjer. Fordi det er forskjell i lønn, arbeidsvilkår, arbeidstid og mulighetene til å jobbe seg oppover i de ulike yrkene, handler også likestilling om hvordan vi organiserer utdanningssystemet vårt og hvor kvinner og menn velger å jobbe. AUF mener at verken kjønn, sosial bakgrunn eller nedsatt funksjonsevne skal være et hinder for at mennesker skal kunne realisere sine egne drømmer og utnytte sitt fulle potensial.

Likelønn og løft for lavtlønte

Når vi snakker om lavtlønte i Norge snakker vi om arbeidstakere som tjener under 85 % av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. (under 313 000 pr. 2009)

De største utfordringene for å oppnå likelønn, er at Norge har et av Europas mest kjønnsdelte arbeidsmarked. Kvinnedominerte yrker er generelt lavere lønnet enn mannsdominerte yrker. Det er mange bransjer i Norge som er lavtlønte. Kvinner med fagutdanning i offentlig sektor er imidlertid overrepresentert og er en del av grunnen til at kvinner i snitt tjener 85 % av det menn gjør.

Et løft for de lavtlønte er både et likestillingstiltak og et tiltak for sosial utjevning. AUF er tilhenger av forhandlingsmodellen vi har i Norge i dag og mener trepartssamarbeidet er en forutsetning for å jevne ut forskjellen mellom kvinner og menn og for at lavtlønte skal kunne få et løft.

AUF mener at det skal gjennomføres et likelønnsloft der man gjennom sentrale forhandlinger, enighet mellom partene, og friske offentlige midler, bidrar til å løfte lavlønnsgruppene og redusere lønnsgapet mellom kvinner og menn

Gjennom de sentrale oppgjørene i offentlig sektor har man en unik mulighet til å løfte mange lavtlønte grupper ved at myndighetene tilfører oppgjørene mer midler. AUF mener det er viktig at de lavtlønte særlig prioriteres gjennom de sentrale forhandlingene. Gjennom kun å prioritere de lavtlønte gjennom lokale oppgjør risikerer vi at det oppstår lokale lønnsdannelser og store ulikheter innenfor sektorene. Det må være et mål at de lavtlønte i privat sektor skal følge etter et løft for lavtlønte i offentlig sektor. AUF mener frontfagsmodellen har vært viktig for å sikre konkurranseutsatt næringsliv, men den har også vært med å bidra til de lønnsforskjellene vi har i dag. AUF er positive til at det gjennom sentrale forhandlinger tas initiativ til lav – og likelønnsloft på den enkelte bedrift i privat sektor.

AUF mener:

- at det skal gjennomføres et likelønnsloft der man gjennom sentrale forhandlinger og friske offentlige midler bidrar til å løfte lavlønnsgruppene og redusere lønnsgapet mellom kvinner og menn
- at frontfagsmodellen ikke skal være til hinder for utjevning av lønnsforskjeller

725 **Heltid en rettighet, deltid en mulighet**

726 Lavlønn henger også sammen med stillingsbrøker, deltidsarbeid og skift/turnus. Heltid skal være en
727 rettighet, deltid en mulighet. Fortrinnsretten må styrkes og følges opp i praksis.

728

729 Mange arbeidstakere jobber i dag i lave stillingsbrøker, til tross for at de ønsker å jobbe heltid.

730 Mange må kjempe for å få fylt en full stilling fra måned til måned ved å ta på seg ekstravakter. Det er
731 lite forutsigbart å jobbe for eksempel 40 % og måtte kjempe seg til de siste 60 % for å få en
732 månedslønn å leve av. Mange arbeidsgivere benytter seg av deltidsansatte for å ha en fleksibel
733 arbeidsstokk og spare penger i perioder der det er mindre aktivitet. AUF mener det skal innføres et
734 mertidstillegg for alle timer en arbeidstaker jobber utover den avtalte stillingsprosenten. Da vil det
735 lønne seg for arbeidsgivere å tilby folk heltidsstillinger og flere vil få mulighet til å jobbe heltid.

736

737 Særlig innenfor offentlig sektor jobber mange ufrivillig deltid. 43 % av kvinner i lønnet arbeid jobber
738 deltid, mens kun 13 % av menn gjør det samme. AUF mener det er et politisk ansvar at flere tilbys
739 heltidsstillinger og vil lovfeste retten til heltid. Offentlig sektor bør gå foran i kampen mot ufrivillig
740 deltid. Landets kommuner, fylkeskommuner og staten må i større grad ansette folk som ønsker det i
741 heltidsstillinger.

742

743 AUF mener:

- 744 • at retten til heltid lovfestes
- 745 • at fortrinnsretten styrkes
- 746 • at det innføres mertidstillegg for arbeid utover avtalt stillingsbrøk

747

748

749 **Likestilling av skift og turnus**

750 Likestilling av skift og turnus er et viktig tiltak for å likestille menn og kvinner i arbeidslivet. Turnus er
751 vanlig i kvinnedominerte yrker, for eksempel i helse og omsorgssektoren, mens skift som oftest
752 brukes i typiske mannsdominerte yrker, hovedsakelig innenfor industri. Begge sektorene er like
753 belastende for arbeidstaker, likevel jobber turnusarbeidere lengre i antall timer enn skiftarbeidere.

754

755 AUF mener:

- 756 • at arbeidstid for skift og turnus bør likestilles gjennom tariffavtalene

757

758

759 **En mer rettferdig foreldrepermisjon**

760 Retten til permisjon ved fødsel og graviditet er en viktig del av velferdsstaten vår. Det er imidlertid en
761 utfordring at kvinner ved fødsel står utenfor arbeidslivet over lengre tid og at menn i for liten grad tar
762 permisjon fra jobb i forbindelse med fødsel. Lønnsforskjellene opprettholdes også som følge av at
763 menn og kvinners ulike uttak av fødselspermisjon og lønnsgapet mellom kvinner og menn øker i
764 forbindelse med det å bli foreldre. AUF mener et viktig likestillingstiltak vil være å styrke fars
765 rettigheter i forbindelse med foreldrepermisjon.

766

767 AUF mener at fødselspermisjonen skal tredeles, med en del for hver av foreldrene, og en del som
768 disponeres fritt. Fordi kvinner i gjennomsnitt tjener mindre enn menn er det ofte økonomiske
769 argumenter for at mor skal være mer hjemme enn far. Far må derfor sikres selvstendig
770 opptjeningsrett i forbindelse med foreldrepermisjon. AUF ser en nær sammenheng mellom
771 likestilling i arbeidslivet og rettigheter knyttet til det å bli foreldre.

772

773 AUF foreslår derfor:

- 774 • at far/den andre forsørgeren skal ha selvstendig opptjeningsrett til foreldrepermisjon

- 775 • en velferdsreform som innebærer tredeling, og på sikt todeling, av foreldrepermisjonen. Det
776 totale antallet uker må økes og størrelsen på lønnskompensasjonen vurderes
777 • at kontantstøtten avvikles
778 • at det ved alle arbeidsplasser legges til rette for amming og at det gis fri til amming med
779 lønn
780 • at de tre ukene mor kan ta før fødsel ikke medregnes i den totale lengden på
781 foreldrepermisjonen
782 • at de to ukene med omsorgspermisjon til den andre forsørgeren lovfestes med lønn
783 • at selvstendig næringsdrivende får de samme permisjonsrettighetene som arbeidstakere for
784 øvrig
785 • at 50/50-regelen må gjelde når forsørger er hjemme med sykt barn, slik at begge forsørgere,
786 så langt det er mulig blir like mye hjemme når barnet er sykt
787

788 **Likestilling fra bunn til topp**

789 I dag er kun 31 prosent av lederne i næringslivet kvinner. For privateide allmennaksjeselskap gjelder
790 lov om 40 prosent representasjon. Det er imidlertid en utfordring at det ved bedrifter og andre typer
791 selskaper ikke finnes lover som regulerer kjønnsbalansen. At det er flere menn enn kvinner i
792 lederposisjoner i næringslivet, er en utfordring både for likestilling og rekruttering. Det bør være et
793 mål å øke andelen kvinnelige ledere ved alle typer bedrifter og selskaper.

794
795 AUF mener:

- 796 • at det lovfestes at det skal være minimum 40 prosent av hvert kjønn i styre i AS
797 • i bransjer med stor overrepresentasjon av det ene kjønn bør det finnes belønningsordninger
798 for bedrifter som setter fokus på likestilling og jobber for å få flere ansatte av det
799 underrepresenterte kjønn
800 • at det minimum skal være 40 % av hvert kjønn i styrene i offentlige bedrifter

801

802

803 **Likestillings - og diskrimineringsombudet**

804 Likestillingsombudet skal bekjempe diskriminering og fremme likestilling uavhengig av blant annet
805 kjønn, etnisitet, funksjonsevne, språk, religion, seksuell orientering og alder. Det oppleves imidlertid
806 vanskelig for de som opplever diskriminering å bli hørt, da mange typer diskriminering kan være
807 vanskelig å bevise. Ved å gjøre likestillingsombudet mer tilgjengelig og øke bevisstheten om at
808 ombudet finnes, vil flere både henvende seg til ombudet og være mer bevisst på disse formene for
809 diskriminering. AUF mener enhver form for diskriminering skal forbys og at det skal være lettere å
810 opprette sak hos ombudet dersom man opplever diskriminering.

811

812 AUF mener:

- 813 • at likestillings – og diskrimineringsombudet skal styrkes økonomisk
814 • at likestillings – og diskrimineringsombudet skal gjøres mer tilgjengelig og synlig
815 • at likestillingsombudet og diskrimineringsombudet deles inn i to ulike ombud for å
816 synliggjøre ombudets ulike funksjoner
817 • at det utarbeides klare veiledere for hva slags dokumentasjon som må foreligge for at det
818 skal være mulig å opprette sak hos ombudet
819 • at det ved alle utdanningsinstitusjoner skal finnes informasjon om ombudet og hvordan man
820 kan benytte seg av det

821

822

823

824

825 **Utradisjonelle utdannings – og yrkesvalg**

826 Det norske arbeidslivet er et av de mest kjønnsdelte i Europa. Skolen har et ansvar for å presentere
827 elevene for yrker på tvers av tradisjonelle valg basert på kjønn. AUF mener skolen er en viktig arena
828 for å forhindre et kjønnsdelt samfunn og arbeidsliv. Arbeidslivet må komme tidlig inn på banen for å
829 rekruttere ungdom fra begge kjønn inn til sine arbeidsplasser. Kjønnsideidentiteten hos barn formes i
830 tidlig alder, derfor er det svært viktig at kjønn og sosialisering i et kjønnsperspektiv har høy fokus i
831 barnehage og grunnskole. Førskolelærere, barne – og ungdomsarbeidere, sosionomer, vernepleiere,
832 barnevernspedagoger, lærere, og andre som jobber aktivt med barn, må få tilstrekkelig opplæring i,
833 kunnskap om og bevissthet rundt kjønn og sosialisering. På lengre sikt, tror vi, dette også kan hjelpe
834 på det sterkt kjønnsdelte utdannings – og yrkesvalget vi har i Norge.

835
836 Ofte vil det være kvinner som presenterer et kvinnedominert yrke, mens det ofte er menn som
837 presenterer et mannsdominert yrke. AUF mener det er viktig at skolen presiserer overfor bedrifter og
838 utdanningsinstitusjoner som inviteres inn i skolen at det skal være både kvinner og menn som
839 representerer yrkene overfor elevene. Det er hensiktsmessig for målet om et likestilt samfunn at
840 ungdom velger mer utradisjonelt i framtiden enn det de gjør i dag.

841
842 Ved planlegging og gjennomføring av opplegg for videre valg av utdanning skal kjønnsperspektiv tas
843 hensyn til, ved bedriftsbesøk, rådgiving og informasjonsopplegg knyttet til dette.

844

845

846

847

848

849

850

851

852

853

854

855

856

857

858

859

860

861

862

863

864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911

Et inkluderende arbeidsliv

At ulike mennesker deltar i arbeidslivet gjør arbeidslivet vårt bedre. Et inkluderende arbeidsliv er det beste for alle parter i samfunnet, både for enkeltindividet og for storsamfunnet. I det norske arbeidslivet trenger vi flere i arbeid både for å imøtekomme morgendagens utfordringer og for å kunne inkludere flere i det norske samfunnet. For å oppnå dette spiller trivsel, miljø, inkluderende ledelse og tilrettelegging viktige roller. Vårt arbeidsliv skal være preget av mangfold og høy deltakelse.

Tilrettelegging

Det er et viktig mål for AUF å sikre at mennesker som ønsker å arbeide, skal få muligheten til det. Noen grupper er mer utsatt for utstøting enn andre og har derfor et større behov for tilrettelegging. Personer med redusert funksjonsevne møter ofte vanskeligheter med å få innpass i arbeidslivet på grunn av mangel på kunnskap fra arbeidsgiveren om tilrettelegging.

Et viktig virkemiddel for å få flere personer med redusert funksjonsevne i arbeid er å utforme gode universelle tiltak som gjør tilgjengelighet enkelt. Personer som sliter med psykisk helse har også et behov for tilrettelegging, og også her er kunnskapsmangel fra arbeidsgiveren et problem.

Arbeidsmiljøloven stiller en rekke krav om tilrettelegging i arbeidslivet fra arbeidsgiverens side. Likevel kan tilrettelegging bare skje gjennom samarbeid og dialog mellom arbeidsgiver, arbeidstaker og staten. Mangelfull tilrettelegging kan gi mange negative utslag, og det er en klar sammenheng mellom dette, helseskader og utstøting fra arbeidslivet. Tilrettelegging har blitt et stadig viktigere virkemiddel for å motvirke utstøting og for å få arbeidstakere med redusert arbeidsevne inn på arbeidsmarkedet.

AUF mener:

- at dagens ordning med lønnstilskudd og tilretteleggingsgaranti beholdes
- at arbeidsgiver skal ansvarliggjøres mer i forhold til tilrettelegging og oppfølging av ansatte med nedsatt funksjonsevne og redusert arbeidsevne
- at flere bedrifter signerer avtalen om et inkluderende arbeidsliv (IA – avtalen) og at partene i arbeidslivet skal medvirke til dette
- at oppfølgingen av avtalen om inkluderende arbeidsliv styrkes
- at det er behov for et tydeligere lovverk for tilrettelegging for gravide i arbeidslivet
- at det må stilles strenge krav til offentlige og private bygg for lett framkommelighet
- at støtten til vernede bedrifter økes, så det kan opprettes flere
- at støtten til ordinære arbeidsplasser som vil opprette vernede stillinger økes

Omstilling og opplæring

Norge har et arbeidsmarked med store omstillinger, som krever nye kunnskaper og ferdigheter. Opplæring er viktig for å forhindre arbeidsledighet, og for å gjøre omstillingene i arbeidslivet lettere.

Lavt utdanningsnivå og lav kompetanse i grunnleggende ferdigheter kan føre til en svak tilknytting til arbeidslivet. Det er derfor viktig å sette inn tiltak som retter seg mot praksisnær opplæring i arbeidslivet. Gode erfaringer med kurstilbud der opplæring og praksis på arbeidsplassen er tett knyttet sammen beviser dette.

912 Gjennom tiltaket «Bedriftsintern opplæring» kan bedrifter motta tilskudd til opplæring av egne
913 ansatte ved større omstillinger eller ved markedssvikt. Målet med tiltaket er å bidra til å motvirke
914 utstøting fra arbeidslivet ved større omstillinger. Tiltaket er ment å opprettholde og styrke
915 kompetansen til ansatte i bedrifter som har omstillings- eller strukturproblemer. AUF mener
916 bedrifters adgang til å gjennomføre «bedriftsintern opplæring» må styrkes gjennom å utvide
917 maksimal opplæringstid fra 13 til 26 uker.

918
919 Dagens AMO har en maksimal varighet på 10 måneder. Mange arbeidssøkere som er i målgruppen for
920 et praksisnært opplæringstilbud, kan trenge en lengre opplæringsperiode. AUF vil derfor utvide
921 maksimal opplæringstilbud for å tilpasse seg den enkeltes behov.

922
923 AUF mener at:

- 924 • det skal utredes en ordning med et fleksibelt opplæringstilbud som rommer behovet til den
- 925 enkelte innenfor AMO.
- 926 • kompetansehevingstiltak må tilrettelegges for personer med svake lese- og skriveferdigheter.
- 927 • at tiltaksregelen må endres slik at NAV -kontoret i større grad enn tidligere kan tilby
- 928 praksisnær opplæring
- 929 • NAV Arbeidsliv må styrkes
- 930 • det må bli en større satsing på arbeidsmarkedsopplæring (AMO)

931
932

933 **Flere inn i arbeidslivet**

934 AUF mener det offentlige må gå foran for et mer mangfoldig arbeidsliv og samfunn. I dag viser det seg
935 at kvalifiserte personer med flerkulturell bakgrunn sliter med å bli innkalt til intervju, både i offentlige
936 og privat sektor. Personer med nedsatt funksjonsevne møter også utfordringer med å få innpass i
937 arbeidslivet. Mange blir på denne måten fratatt muligheten til å komme inn i arbeidslivet.

938
939 For å hindre diskriminering i arbeidslivet og for å sikre at alle får en likeverdig behandling vil AUF
940 derfor gjennomføre forsøksordninger i det offentlige med innkallingsplikt av kvalifiserte søkere med
941 flerkulturell bakgrunn. Ved utlysning av stillinger bør også folk med flerkulturell bakgrunn oppfordres
942 til å søke. Flere arbeidsplasser enn i dag bør opprette kontakt med NAV for å få hjelp til å finne
943 kvalifiserte søkere som i dag av en eller annen grunn er utenfor arbeidslivet. Dette skal også gjelde
944 lederstillinger i privat og offentlig sektor.

945
946 I Norge er det mange asylsøkere som må bo i mange år på asylmottak før de får avslag eller
947 oppholdstillatelse. Dette er en stor belastning for dem det gjelder. AUF mener at disse menneskene
948 sitter på store resurser og at de derfor burde få lov til arbeide dersom de selv ønsker det og har
949 identifikasjonsbevis. Arbeid er nøkkelen til inkludering og språk. AUF mener det er viktig at
950 mennesker som venter på å få asylsøknaden sin behandlet skal få mulighet til å arbeide eller gå på
951 skole.

952
953 AUF mener at:

- 954 • rekrutteringsstrategiene i bedriftene må legge vekt på mangfold og er forankret i ledelse og
- 955 blant de ansattes representanter
- 956 • bedrifter må rapportere på arbeidet med mangfold og rekruttering i årsrapporten
- 957 • det offentlig og privat sektor bør oppfordre folk med flerkulturell bakgrunn til å søke ved
- 958 utlysning av stillinger
- 959 • der det er kvalifiserte søkere med flerkulturell bakgrunn som søker en stilling skal disse
- 960 minimum innkalles til et intervju

- 961 • at asylsøkere skal ha en reel mulighet til å arbeide mens asylsøknaden behandles, det
962 forutsettes at søkeren har identifikasjonsbevis eller på en annen måte kan sannsynliggjøre sin
963 identitet
- 964 • at det må opprettes samarbeid mellom NAV og asylmottakene for å hjelpe til med å formidle
965 studiemuligheter eller arbeidstrening eller jobb
- 966
- 967

968 **Kvotering**

969 I dagens arbeidsliv finnes det mange skeivheter. Kvoteringsordninger er et effektivt tiltak for å øke
970 deltakelse og representasjon fra minoriteter i arbeidslivet og næringslivet. AUF mener at kvotering
971 skal være et virkemiddel for å stimulere til et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked. Gjennom årene har
972 det blitt tatt en rekke initiativ for å øke sysselsettingen blant personer med nedsatt funksjonsevne.
973 Dette mener AUF er bra, men satsningen må intensiveres og gjøres mer effektiv.

974

975 AUF vil:

- 976 • bruke moderat kvotering for personer med nedsatt funksjonsevne
 - 977 • bruke moderat kvotering for personer med flerkulturell bakgrunn
 - 978 • bruke kvotering som et virkemiddel for å jevne ut det kjønnsdelte arbeidsmarkedet
- 979
- 980

981 **Inkluderende ledelse**

982 God ledelse i arbeidslivet er å ivareta arbeidstakerens behov. Det krever kunnskap og dialog mellom
983 ledelsen og ansatte. AUF mener at alle bedrifter med mer enn 10 ansatte, samt nyoppstartede
984 bedrifter, skal ha obligatorisk frammøte på et skoleringskurs om god og inkluderende ledelse. Dette
985 kurset skal inneholde råd om hvordan man som leder kan bidra til å få et godt arbeidsmiljø, jobbe
986 systematisk med sykefravær og åpenhetskultur. Ledelsen skal også få opplæring i HMS og utveksle
987 erfaringer og kunnskap. Arbeidsgivere skal også gjennom kursing få en bedre oversikt over hvilke
988 støtteordninger som kan søkes på når man må tilrettelegge spesielt for ansatte ved bedriften.

989

990 I etterkant av kurset bør bedriftene følges opp, både av NAV og gjennom dialog bedriftene i mellom.
991 Mange bedrifter har de samme utfordringene knyttet til inkludering og lederskap. Bedriftene bør i
992 større grad kunne benytte seg av hverandres erfaringer. Oppfølgingen fra NAV skal spesielt bestå av
993 kontroll av forpliktende avtaler og dialog med ledelsen om forbedringspotensial.

994

995 AUF mener at:

- 996 • det må opprettes egne kurs for bedriftsledere som har arbeidsgiveransvar for mer enn 10
997 ansatte, herunder opplæring i inkluderende ledelse og flerkulturell kompetanse
 - 998 • mangfoldarbeidet må integreres i virksomhetsplaner, styringsbrev og strategier
- 999

1000

1001 **Helse, miljø og sikkerhet**

1002 Trivsel, godt arbeidsmiljø og sikkerhet på jobben er en viktig faktor for å holde folk i arbeid og
1003 påvirker den enkeltes helse og arbeidsinnsats. Det er spesielt ledelsen som har ansvar for trivsel på
1004 arbeidsplassen og det er viktig at det jobbes systematisk med HMS. En jobb som føles meningsfylt,
1005 sikker, har godt utstyr og godt sosialt miljø er viktig. Gode varslingssystemer er avgjørende. I Norge
1006 jobber mange på bedrifter med relativt få ansatte og det kan oppleves som ubehagelig å ta opp
1007 spørsmål knyttet til HMS. AUF mener det skal opprettes regionale verneombud som også kan brukes
1008 som varslingsinstans på HMS – reglene. AUF mener at slitasjeskader som er arbeidsrelatert skal

1009 regnes som yrkesskade og derfor gir rett til yrkesskadeerstatning. AUF mener systematisk arbeid
1010 med HMS er blant de viktigste tingene man kan gjøre både for økt produktivitet, trivsel og lavt
1011 sykefravær. AUF mener alle bedrifter skal være tilknyttet en bedriftshelsetjeneste.

1012

1013

1014 **Mer fleksible arbeidstidsordninger**

1015

1016 Innen mange bransjer er arbeidspresset stort og den fysiske og psykiske påkjenningen stor. Noen
1017 steder passer det kanskje å jobbe 8-timers skift, mens andre steder ville flere kunne stått i arbeid
1018 lengre og sykefraværet vært lavere dersom skiftene var kortere, for eksempel på 6 timer. I Norge har
1019 vi hatt 8-timers normalarbeidsdag siden 1919. AUF mener det er på tide med en arbeidstidsreform
1020 der målet er mer fritid for den enkelte. AUF mener 30-timers arbeidsuke er en god og fleksibel måte
1021 å sikre den enkelte arbeidstaker mer fritid på, enten gjennom kortere vakter, flere ferieuker eller
1022 færre arbeidsdager pr. uke. AUF mener dette må vurderes opp mot arbeidskraftsbehovene i landet,
1023 slik at personer i yrkesaktiv alder er tilstrekkelig i arbeid til å ivareta velferdssamfunnets behov.

1024

1025

1026

1027

1028

1029

1030

1031

1032

1033

1034

1035

1036

1037

1038

1039

1040

1041

1042

1043

1044

1045

1046

Et nyskapende arbeidsliv

1047

1048

1049 Verdier må skapes før de kan deles. Den norske modellen kjennetegnes av høy produktivitet og stor
1050 grad av omstilling, noe som har gitt oss et globalt konkurransefortrinn. Verdiskaping skjer både i
1051 offentlig og privat sektor. Velferdsstaten er derfor helt avhengig av at alle deler av arbeidslivet er
1052 aktivt og nyskapende.

1053

1054 Det er mye vi ikke vet om framtida. Nye næringer vil oppstå, mens andre vil forsvinne. Felles for disse
1055 utfordringene er at innovasjon, teknologi og grønn omstilling vil bli avgjørende. Norsk arbeidsliv
1056 verken kan eller bør konkurrere på lave lønninger eller svake arbeidstakerrettigheter. Som nasjon må
1057 vi derfor sørge for å være best mulig rustet til å møte framtida med en offensiv og innovativ
1058 næringspolitikk.

1059

1060 Norge har lange tradisjoner for å ta hele landet i bruk. Det skal vi fortsette med. En utfordring er å
1061 skape helhetlige kompetansemiljøer der næringsliv, utdanningsinstitusjoner, forskningsmiljøer og
1062 offentlig sektor samarbeider tettere om utvalgte strategier.

1063

1064 Det norske næringslivet er verdensledende på en rekke områder, blant annet innenfor maritim/marin
1065 sektor, energi, reiseliv og miljøteknologi. Dette er mye på grunn av den norske samfunnsmodellen –
1066 med offentlig eierskap og gode rammevilkår for næringslivet, som sammen med naturlige
1067 konkurransefortrinn har gjort Norge til en næringslivsnasjon å regne med.

1068

1069

1070 **Industri**

1071 Industrien har en lang historie i Norge, og er viktig for sysselsetting og verdiskaping. Bærekraftige og
1072 framtidsetta næringer må sikres konkurransedyktige rammevilkår. På den andre siden mener AUF at
1073 staten ikke skal være med på å holde ulønnsom og miljøfiendtlig industri kunstig i live. Industrien må
1074 utvikle seg i en bærekraftig, miljøvennlig og mer framtidsetta retning, og staten har et ansvar for å
1075 legge til rette for dette. Mange bedrifter tar allerede store miljøhensyn, og disse må sikres gode vilkår
1076 slik at de fortsatt har grunnlag for å eksistere i Norge. Den kraftkrevende industrien er gjerne
1077 lokalisert i distrikts-Norge, og har i den sammenheng særlige utfordringer. For AUF er det viktig at
1078 denne industrien sikres tilstrekkelig kraft, bedre tilgang til fornybar energi, forutsigbare kraftpriser og
1079 langsiktige kraftavtaler, mot at de blir stilt krav til og stadig arbeider for å forbedre sin bærekraft og
1080 miljøetsatsing.

1081

1082 AUF vil:

- 1083 • sikre konkurransedyktige rammebetingelser for norsk industri
- 1084 • legge til rette for konkurransedyktig, stabil og forutsigbar krafttilgang for den delen av den
1085 kraftkrevende industrien som legger om til miljøvennlig drift og produksjon
- 1086 • stanse subsidiering av karbonintensiv industri som ikke er innstilt på å legge om til mer
1087 miljøvennlig produksjon og drift
- 1088 • gi industrien økt tilgang på fornybar kraft, og gi offentlig støtte til bedrifter som ønsker å satse
1089 på energigjenvinning
- 1090 • ha økt fokus på forskning og innovasjon for å videreutvikle den industrien i en mer
1091 miljøvennlig retning
- 1092 • sikre norsk høgteknologisk industri fortsatt tilgang på godt utdannet arbeidskraft,
1093 forskningsmidler og støtte til investeringer
- 1094 • sikre norsk høgteknologisk industri bedre rammevilkår
- 1095 • legge til rette for at leverandørindustrien i petroleumsnæringene kan vri aktiviteten over på
1096 produkter og tjenester relatert til fornybar energi

- 1097 • fortsette samarbeidet mellom industrien, staten, forsknings- og utdanningsinstitusjoner for å
- 1098 utvikle mer effektive og miljøvennlige produksjonsmetoder
- 1099 • legge til rette for industri og næringsliv som ønsker å etablere gjenvinningsanlegg for å fange
- 1100 opp spillvarme
- 1101 • at utbygging av kraftkrevende industri skal skje der det er mulighet for fornybare energikilder
- 1102 og tilstrekkelig overføringskapasitet
- 1103 • sørge for en bedre og mer miljøvennlig infrastruktur i distriktene
- 1104 • endre kriteriene for Enova-støtte slik at Enova også kan gå inn i prosjekter som først og
- 1105 fremst er rettet inn mot utslippsreduksjoner

1106
1107

1108 **Fisk og havbruk**

1109 Fiskerinæringen er en av de eldste og viktigste næringene i Norge, og vil bli minst like sentral i
1110 generasjonene som kommer. Betydningen av denne næringen er stor, og den kan bidra til å dekke
1111 verdens økende matbehov. Fiskeriene sysselsetter og skaper arbeidsplasser langs hele kyst-Norge og
1112 på fiskefartøy over hele verden, og sjømat er en av våre viktigste eksportvarer. Norge skal også i
1113 fremtiden være en av verdens fremste fiskeri- og sjømatnasjoner. Derfor må fiskerinæringen sikres en
1114 trygg og stabil ressursforvaltning, blant annet gjennom bærekraftige rammer for fiskeriressursene.

1115
1116 Uttaket av fisk fra havet må skje etter føre – var - prinsippet. Fisken i havet er fellesskapets eiendom,
1117 og fiskeriressursene skal derfor ikke privatiseres. For at ressursforvaltningen skal være så bærekraftig
1118 som mulig, må samfunnet få større mulighet til å styre tildelingen av fiskekvotene. Fiskerinæringen
1119 har, som mange andre næringer, store utfordringer når det kommer til utslipp av klimagasser. Disse
1120 må reduseres, og næringen må legge om til mer klimavennlig drift og produksjon. Derfor vil AUF
1121 redusere trålfisket, da dette bidrar til store klimagassutslipp. For å støtte opp om kystflåten og
1122 favorisere lokale fiskere er AUF positive til å innføre CO2 avgift på trålere over 50 meter i
1123 trålefiskeindustrien. Mer av fisken som blir tatt opp av havet bør foredles lokalt, og kortreist mat skal
1124 prioriteres. Slik kan verdiskapningen og sysselsettingen i havbruket økes, og miljøet blir spart.
1125 Havbruksnæringen har hatt en stor vekst og god lønnsomhet de siste tiårene. Men næringen har
1126 fortsatt store utfordringer med å få en bærekraftig utvikling. Næringen har i deler av landet
1127 problemer med både lakselus og sykdom. Rømt oppdrettslaks utgjør en stor trussel for de lokale
1128 villaksstammene i norske elver. Utslippene fra oppdrettsanleggene er en betydelig forurensningskilde
1129 i enkelte områder og påvirker økosystemet negativt.

1130
1131 AUF mener at man gjennom å stille strengere krav til oppdrettsnæringen kan stimulere til innovasjon
1132 og økt verdiskapning samtidig som næringen blir mer bærekraftig. Det er fortsatt en stor utfordring å
1133 sikre bærekraftig produksjon av fôr til havbruksnæringen. Råstoffet som i dag brukes er andre
1134 fiskeslag. AUF mener det burde forskes mer på å finne alternative matkilder basert på oppdrett av
1135 plankton eller fôr basert på planter.

1136
1137 AUF vil:

- 1138 • ha en mer bærekraftig forvaltning av fiskeriressursene å jobbe for mer lokal fiskeforedling
- 1139 • arbeide for at fiskeriflåten skal redusere sine utslipp av klimagasser blant annet ved å innføre
- 1140 CO2 avgift på trålere
- 1141 • redusere trålfisket, og legge til rette for at den kystnære flåten skal stå for en større andel av
- 1142 fisket
- 1143 • gi regionale folkevalgte organer større innflytelse over tildelingen av fiskekvoter
- 1144 • ha en løpende vurdering av tildeling av nye fiskekvoter, slik at rekrutteringen av unge fiskere

- 1145 holdes ved like
- 1146 • arbeide for at norske lønns- og arbeidsvilkår skal gjelde på alle norskregistrerte skip
- 1147 • bekjempe økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet i fiskerinæringen
- 1148 • øke den offentlige tilrettelagte forskningen innen marin sektor og havbruk
- 1149 • legge til rette for samarbeid og utvikling mellom reiselivssektoren og den marine næringen
- 1150 • stille strengere utslippskrav til oppdrettsnæringen, og kreve at alle nye, og eksisterende
- 1151 fiskeoppdrettsanlegg bygges tette
- 1152 • stille strengere krav til utslipp, lakselus, rømning og sykdomsutbrudd for å gjøre næringen
- 1153 mer bærekraftig. Samtidig må sanksjonsmuligheter for tilsynsmyndigheter styrkes.
- 1154 • at eksport og transportering av fisk må gjøres mer miljøvennlig
- 1155 • at det opprettes en biobank for villaks

1156

1157

1158 **Et levende landbruk**

1159

1160 For AUF er det viktig at vi skal ta hele landet i bruk, og det er et mål å beholde hovedtrekkene i

1161 bosettingsmønsteret. Et levende landbruk er avgjørende for sysselsetting og bosetting i distriktene,

1162 og produserer trygg, lokal mat. Derfor er det viktig at storsamfunnet bidrar til å sikre utvikling og

1163 bærekraftig vekst i denne næringen. Produksjon av økologiske varer skal økes der hvor dette er mulig

1164 og hensiktsmessig.

1165

1166 I Norge har vi mer utfordrende klimatiske og geografiske forhold å drive landbruk i enn i andre land.

1167 AUF vil legge til rette for landbruk over hele landet, og dette er bare mulig gjennom fortsatt gode

1168 jordbruksavtaler, derfor må disse opprettholdes. Jordbruket har et stort potensial i å redusere egne

1169 klimagassutslipp, og AUF mener det derfor bør satses på utvikling av miljøteknologi og

1170 implementering av klimatiltak innen landbrukssektoren.

1171

1172 Utvikling av miljøteknologi innen landbrukssektoren vil kunne gi bøndene en ekstra biinntekt

1173 samtidig som nye arbeidsplasser skapes i leverandørindustrien. AUF mener at det må satses mer på

1174 klimatiltak som å utvikle biogassproduksjon i landbruket, redusere husdyrenes klimautslipp og bruke

1175 landbruksjord som deponi for karbon. Bevaring av landbruksjord er viktig med tanke på både

1176 forsyningsikkerhet og bevaring av kulturlandskapet som er en stor turistattraksjon. AUF vil også

1177 stoppe oppdyrking av myrområder til jordbruksland eller annet formål fordi torv og myrområder

1178 lagrer store mengder karbon.

1179

1180 Som et virkemiddel for å opprettholde bosettingsmønsteret og la ungdom bli boende i sitt hjemlige

1181 distrikt, skal det satses på landbruksskoler eller opplæring i distriktene. Denne opplæringen skal være

1182 praktisk rettet, og høyne bøndenes kompetanse med sikte på forbedring av egen arbeidshverdag,

1183 effektivisering og dyrehelse.

1184

1185 Det er viktig at likestilling og rekruttering av kvinner til landbruket prioriteres. Anledningen til positiv

1186 diskriminering av det underrepresenterte kjønn i Bygdeutviklingsmidlenes retningslinjer bør utvides.

1187 Samtidig bør det arbeides mer for å styrke landbruksnæringens status både blant yrkesutøverne av

1188 begge kjønn og i samfunnet generelt.

1189

1190

- 1191 AUF vil:
- 1192 • sikre et levende landbruk gjennom gode og mer langsiktige jordbruksavtaler som reduserer
- 1193 inntektsgapet mellom bønder og øvrige lønnstakere
- 1194 • ta vare på distriktslandbruket, også gjennom å øke støtten til sauehold og utmarksbeite
- 1195 • reservere jordbruksområder for fremtiden, som grunnlag for videre matproduksjon og
- 1196 rekruttering til landbruksyrket
- 1197 • trappe opp den økologiske produksjonen av matvarer i Norge, og sikre denne gode vilkår
- 1198 • at det skal lønne seg å drive miljøvennlig og energieffektivt, og at det skal legges til rette for
- 1199 biogassproduksjon i landbruket
- 1200 • subsidieordningene skal innrettes slik at det lønner seg å drive miljøvennlig og energieffektivt
- 1201 • ha en økt satsing på innovasjon og forskning i landbruket
- 1202 • jobbe for en økt rekruttering til landbruket
- 1203 • gi småbruk og bønder som har tilleggsinntekt gode vilkår, og ikke utsette disse for
- 1204 tvangssammenslåing eller tvungent sambruk
- 1205 • beholde gjeldende arealgrenser for boplikt
- 1206 • satse på landbruksskoler og landbruksopplæring i distriktene
- 1207 • fokusere på likestilling og rekruttering av kvinner til landbruket, blant annet gjennom
- 1208 Bygdeutviklingsmidlene
- 1209 • at det satses mer på å gjennomføre klimatiltak i landbruket
- 1210
- 1211

1212 **Reiseliv og turisme**

1213 Reiseliv og turisme er en av de raskest voksende næringene i verden. Norge har særlige fortrinn og

1214 forutsetninger for å bli i verdensklasse innen denne næringen. Norge er rikt på både kultur- og

1215 naturopplevelser. Et levedyktig distrikts-Norge med god infrastruktur og et levende landbruk er

1216 avgjørende for å kunne markedsføre den norske merkevaren. Det er stort potensial for å skape flere

1217 arbeidsplasser i reiselivssektoren, og AUF mener at det må utvikles flere helårsarbeidsplasser for å

1218 sikre utviklingen av næringen. Det offentlige bør i større grad støtte opp om denne næringen, også

1219 fordi den har den fordelen at den sysselsetter mennesker i hele landet.

- 1220
- 1221 AUF vil:
- 1222 • videreutvikle reiselivssektoren gjennom tilskuddsordninger og økt offentlig støtte
- 1223 • styrke samarbeidet mellom kultur-, reise- og næringsliv som et ledd i å gjøre Norge til et
- 1224 reisemål i verdensklasse
- 1225 • oppfordre det norske næringslivet til å markedsføre Norge som reisemål
- 1226 • skape flere helårs arbeidsplasser innen kultur, reiseliv og turisme over hele landet
- 1227 • styrke naturbasert turisme
- 1228 • utnytte potensialet for sysselsetting og reiseliv i hele landet
- 1229 • gi Hurtigruta gode og langsiktige rammebetingelser
- 1230 • sørge for en bedre infrastruktur i distriktene
- 1231
- 1232

1233 **Kulturarbeidsplasser og kulturbasert næring**

1234

1235 Kultur næringene er i rivende utvikling, både nasjonalt og internasjonalt, og betegnes som fremtidens

1236 viktigste næringsgren og regionenes redning. Alene står den for 3 % av BNP og sysselsetter nesten

1237 like mange som i hotell- og restaurantnæringen. I et større perspektiv bidrar kulturnæringer med langt

1238 mer.

1239

1240 Fra 2002 til 2007 var det en økning på 10 % i Norge i forhold til sysselsetningsutviklingen i
1241 kulturnæringene og bare i Finnmark var denne på 16,4 %. Dette viser hvor mye man ønsker å satse
1242 på etablering av nye kulturarbeidsplasser og ikke minst fortsette å fokusere på kulturbasert næring.
1243
1244 Kulturarbeidsplasser er en viktig del av steds- og næringsutvikling i distriktene og her spiller også
1245 Innovasjon Norge en stor og avgjørende rolle. Dessverre er det slik for mange etablerere innenfor
1246 kulturnæringen at systemet i Innovasjon Norge (IN) kan virke komplisert og at det i mange tilfeller er
1247 manglende kompetanse da hovedfokuset hos IN har vært innenfor reiseliv, landbruk,
1248 sjømatnæringen og energi og miljø. AUF mener derfor at Innovasjon Norge må styrke sin
1249 kompetanse innenfor kulturbasert næringsutvikling for å lettere kunne legge til rette for
1250 nyetableringer innenfor kulturnæringen.

1251
1252 I dag ser man at man ikke har modeller for å måle alle verdiene som skapes i kulturnæringen. Det
1253 forventes at kulturnæring skal skape verdier som identitet, bolyst og tilhørighet, samtidig som disse
1254 verdiene ikke tas med når prosjekter evalueres eller gjøres opp. Man har i dag vansker med å
1255 dokumentere den reelle verdiskapningen kulturnæringen bidrar med.

1256
1257 AUF mener at:

- 1258
- 1259 • man bør fortsette å satse på etableringer innenfor kulturnæringen og bidra til å skape flere
- 1260 nye arbeidsplasser innenfor kulturnæringen
- 1261 • Innovasjon Norge må styrke sin kompetanse innenfor kulturbasert næringsutvikling
- 1262 • man bør starte arbeid for å dokumentere hvilke reelle verdier kulturnæringen skaper

1263
1264

1265 **Fornybar energi og teknologi**

1266
1267 AUF mener at Norge skal ha som ambisjon å bli verdensledende innen fornybar energi og
1268 miljøvennlig næringsliv. Ny og mer bærekraftig teknologi vil være avgjørende for å løse klimakrisen.

1269
1270 I stedet for å bruke de store økonomiske ressursene og de kloke hodene på aktiviteter som ødelegger
1271 miljøet, bør teknologi og kompetanse brukes til å skape framtidens grønne næringer. AUF mener at
1272 regjeringa må utarbeide en strategi for nedtrapping og avvikling av norsk oljevirkosomhet. Alternativet
1273 til denne industrien er utbygging av fornybare energikilder. Dette har både en vesentlig miljøgevinst
1274 og vil gjøre Norge bedre rustet til å møte framtidens behov for nye og mer bærekraftige
1275 arbeidsplasser.

1276
1277 Mange områder i Nord-Norge opplever fraflytting og nedleggelse av arbeidsplasser. Regjeringa må
1278 derfor utvikle en egen næringsstrategi for utvikling av fornybar energiproduksjon i denne regionen.
1279 Gjennom utbygging av forskningsssentre og produksjonsanlegg for blant annet vind-, bølge- og
1280 tidevannskraft, kan Nord-Norge bli verdensledende innenfor denne teknologien. Dette krever
1281 imidlertid politisk vilje og storstilt satsning. Planene må inneholde konkrete resultatmål og en
1282 opptrappingsplan for støtte til relevante forskningsprosjekter.

1283
1284 AUF mener at energiforsyning er et nasjonalt anliggende. Det er Stortinget som bør vedta hvor i
1285 landet det skal plasseres fornybar energiproduksjon, herunder vindmølleparker. Alle kommuner og
1286 lokalmiljøer skal ha uttalelsesrett, men for å få fortgang i utviklingen må nasjonale myndigheter ha

1287 det øverste beslutningsansvaret. AUF mener at større, realistiske miljøprosjekter skal gis tilgang til
1288 lån som er av en slik størrelse at prosjektet kan gjennomføres.

1289

1290 AUF vil at:

1291

- 1292 • alle bensinstasjoner skal ha ladestasjoner for Elbil
- 1293 • mengden av offentlige forskningsmidler som går til fornybar energi økes
- 1294 • satsingen på fornybar energi skal intensiveres. Som et ledd i dette bør norsk oljeproduksjon
1295 på sikt avvikles
- 1296 • det skal utvikles en egen forsknings- og næringsstrategi for Nord-Norge som inkluderer
1297 fornybar energi
- 1298 • det offentlige, gjennom Enova, stat, fylkeskommuner og kommuner gis mulighet til å
1299 finansiere og bidra til utvikling av prosjekter innenfor fornybar energi

1300

1301

1302 **Miljøvennlig transport**

1303 Norge har tilgang på store mengder fornybar energi og et stort potensial for å øke produksjonen. Det
1304 betyr at Norge har en mulighet til å bli et foregangsland for å utvikle og ta i bruk mer miljøvennlige
1305 transportformer, og miljøvennlig drivstoff.

1306

1307 I dag er det en rekke ulike energiformer som konkurrerer om å bli fremtidens drivstoff innen
1308 transportsektoren. Vi vet i dag at det trolig ikke vil være én energikilde som vil bli altdominerende slik
1309 petroleum historisk sett har vært, men et bredt spekter av energikilder. Det er derfor viktig at vi
1310 bygger opp en infrastruktur som kan håndtere alle energiformene som EL, hydrogen, biodrivstoff og
1311 biogass. AUF foreslår at Transnova gis tilstrekkelig kapital til å bygge ut slik infrastruktur i Norge.
1312 Samtidig må det gis støtte til forskning og produksjon av alle disse energiformene.

1313

1314 Norge er i dag ledende innen utvikling av EL-biler. AUF mener en slik framtdsrettet næring må gis
1315 gode rammevilkår for å kunne være i Norge, og staten må være aktiv i å sikre denne typen næring
1316 tilstrekkelig kapital til forskning, utvikling og produksjon.

1317

1318

1319 AUF vil:

- 1320 • at det skal lønne seg å etablere miljøvennlige bedrifter at støtten til utvikling og produksjon
1321 av elektriske biler i Norge økes, og at myndighetene sikrer tilstrekkelig infrastruktur slik at
1322 miljøbilene kan brukes over hele landet
- 1323 • at avgiften på biodrivstoff og fossilt drivstoff justeres slik at biodrivstoff alltid er rimeligste
1324 alternativ og at myndighetene skal sikre utbygging av infrastruktur til flere typer
1325 miljøvennlige energiformer for transportsektoren
- 1326 • benytte helhetlig planlegging i forbindelse med veibane og jernbane

1327

1328

1329 **En framtdsrettet økonomi**

1330 AUF ønsker en bærekraftig økonomi som holder folk i arbeid. Den økonomiske politikken må
1331 vektlegge viktige samfunnshensyn, arbeid til alle skal være et overordna mål. Det er viktig at Norge
1332 har en kompetent arbeidsstyrke som kan konkurrere på det internasjonale markedet. AUF mener

1333 derfor at vi må satse på høyere utdanning og forskning for å nå målet om en kunnskapsbasert
1334 økonomi.

1335
1336 AUF mener det må føres en økonomisk politikk som sikrer velferdsordninger og fellesskapsverdier i
1337 framtida. Dette er kostbart, og en av nåtidens største utfordringer er at det private konsumet øker i
1338 langt større grad enn det offentlige. AUF mener det er behov for en helt ny fordeling mellom det
1339 offentlige og det private konsum, og ønsker derfor et økt skattenivå, med en bedre
1340 omfordelingsprofil.

1341
1342 Finanspolitikken må føres på en slik måte at høy sysselsetting kan kombineres med lav rente og en
1343 konkurransedyktig kronekurs. Forvaltningen av oljefondet er spesielt viktig. AUF er tilhengere av en
1344 pengebruk som sikrer at oljefondets ressurser også blir stilt til rådighet for senere generasjoner.
1345 Handlingsregelen bør gjennomgås for å sikre at den fungerer på den mest hensiktsmessige måten for
1346 norsk økonomi.

1347
1348 Vår tids største utfordring er klimaendringene. AUF mener det er viktig å legge til rette for en
1349 økonomi som ikke bidrar til denne trusselen gjennom uhemmet økonomisk vekst. AUF setter
1350 menneskelige verdier foran materiell velstand. AUF ønsker derfor en grønn økonomi som bidrar til å
1351 løse klimakrisa, samtidig som vi sikrer et godt velferdsnivå. I en grønn økonomi vil offentlig forbruk
1352 prioriteres foran økt privat konsum. Livskvalitet bør være et viktigere mål for samfunnsutviklinga enn
1353 økonomisk vekst. AUF ønsker derfor et nytt mål for økonomisk utvikling, der sosiale standarder og
1354 økologi vektlegges sammen med økonomisk vekst.

1355
1356 AUF vil:

- 1357 • ha en økonomisk politikk som sikrer høy sysselsetting
- 1358 • øke skattenivået for å inndra privat kjøpekraft til fordel for offentlig forbruk
- 1359 • ha en forsvarlig forvaltning av oljefondet
- 1360 • gjennomgå handlingsregelen for å sikre at den er til det beste for norsk økonomi

1361
1362

1363 **Gründervirksomhet**

1364 Gjennom innovasjon og gründervirksomhet skapes mange av framtidens arbeidsplasser. AUF mener
1365 det er en offentlig oppgave å legge til rette for at folk som har gode ideer til nye bedrifter og
1366 konsepter skal få gjort ideene sine til virkelighet. Det finnes i dag mange gode støtteordninger for
1367 gründere, men utfordringen er at det for mange oppleves som uoversiktlig å finne frem til
1368 støtteordninger og mulighet for veiledning og rådgivning.

1369
1370 Derfor ønsker AUF å forbedre og styrke Innovasjon Norge, blant annet ved å styrke overføringene til
1371 selskapet. Det er imidlertid viktig å sørge for at bevilgningene Innovasjon Norge gjør faktisk er
1372 innovative og fremtidsrettet. AUF mener at man skal opprette et gründersenter i alle landets fylker
1373 under Innovasjon Norge, der unge og voksne kan henvende seg og få tips, råd og kapital både i
1374 etableringsfasen og etter. I tillegg må dagens støtteordninger forbedres, og prioriteringene skjerpes. I
1375 dag satser Innovasjon Norge spesielt på unge under 35 år, og kvinner som entreprenører. Dette er et
1376 viktig tiltak. AUF mener også at folk med flerkulturell bakgrunn og folk som har forretningsideer som
1377 har fokus på distrikter, klima og miljø bør prioriteres i forhold til å fordele tilskudd.

1378
1379 En av hovedutfordringene for folk med flerkulturell bakgrunn er å synliggjøre sin kompetanse overfor
1380 norske arbeidsgivere. Arbeidet med tiltak som bidrar til å godkjenne formelle og uformelle
1381 kvalifikasjoner fra andre land enn Norge må intensiveres og dagens godkjenningsordninger må
1382 forenkles. AUF vil jobbe for at det skal bli enklere for folk som har kvalifikasjoner fra andre land å

1383 starte egne bedrifter og vil derfor ha offentlig finansierte rådgivningskontorer i alle store norske byer,
1384 etter modell av den svenske ordninga IFS (Internationella Företagare i Sverige).

1385

1386 AUF vil øke satsningen på entreprenørskap i skolen og styrke samarbeidet mellom forskningsmiljøer,
1387 næringsliv og skole. AUF vil at entreprenørskap skal være en del av utdanningsløpet.

1388

1389 AUF vil:

- 1390 • at alle fylker har egne gründersenter der man kan få rådgivning, hjelp til å søke på
- 1391 støtteordninger og bistand til å videreutvikle ideene sine
- 1392 • at rådgivning og veiledningskontorene for gründere og innovasjon i større grad enn i dag
- 1393 samles for å gjøre den mer tilgjengelig
- 1394 • at det skal være enkelt å starte en bedrift, og at det skal gis gode rammevilkår til de som vil
- 1395 skape arbeidsplasser
- 1396 • likestille selvstendige næringsdrivende med arbeidstakere med hensyn til sosiale rettigheter
- 1397 ved sykefravær i forbindelse med svangerskap, fødsel og omsorg for små barn uten å øke
- 1398 trygdeavgiften
- 1399 • at det skal være lettere for gründere å få tilgang på kapital og relevant informasjon både i
- 1400 etableringsfasen og etter
- 1401 • øke satsningen på entreprenørskap i skolen
- 1402 • gi studenter som velger å starte for seg selv med støtte fra for eksempel Innovasjon Norge
- 1403 innen fem år etter endt utdanning, rentefritak og betalingsutsettelse på studielånet i inntil
- 1404 tre år

1405

1406

1407 **En fremtidsrettet næringspolitikk**

1408 Den norske økonomien er liten og åpen. I en globalisert verden øker handelen mellom land, og
1409 presset på det norske næringslivet og norske arbeidstakere blir større. AUF ønsker at Norge skal møte
1410 økt internasjonal konkurranse med satsning på kunnskap, forskning og kompetanse, i motsetning til å
1411 svekke arbeidstakerrettigheter og lønnsnivået.

1412

1413 AUF mener Norge skal være et foregangsland innen sektorer der vi har spesielle fortrinn; energi,
1414 miljø, reiseliv, bærekraftig landbruk og marine og maritime næringer. Staten må ha gode ordninger
1415 som kan stimulere til satsning på nevnte områder spesielt, og til entreprenørskap generelt.

1416

1417 Næringslivet i Norge er i forandring. AUF mener det er viktig å sikre nye næringer gode rammevilkår i
1418 Norge, og ikke bare de tradisjonelle næringene. Stadig flere bedrifter innen innovative og
1419 teknologitunge næringer flagger ut produksjonen til lavkostland, men beholder forsknings- og
1420 utviklingsavdelingene og ledelsen i Norge. Derfor må norsk næringsliv bli mer innovativt. Vi må bli
1421 flinkere til å realisere gode forretningsideer. Denne utviklingen vil kreve at vi må satse enda mer på
1422 en innovativ høyt utdannet arbeidsstyrke.

1423

1424 AUF ønsker en bygg- og anleggsnæring med høy kvalitet og lavt energibruk. Med større
1425 bransjeutfordringer ønsker AUF å etablere et permanent forsknings- og utviklingscenter for bygg og
1426 anleggsnæringen i tett samarbeid med relevante utdanningsinstitusjoner og næringen selv. Dette
1427 skal bidra til å sikre forskning og utvikling av miljøteknologi til bygg- og anleggsnæringen. Senteret
1428 skal også være drivende kraft for å utvikle og spre kunnskap om mer miljøvennlige bygg. AUF mener
1429 det derfor er viktig at det løpet som er lagt med en gradvis skjerping av kravene til energiforbruk i
1430 norske bygninger holdes fast. Det vil skape mer innovasjon i næringen og gi mulighet for flere
1431 arbeidsplasser og økte eksportinntekter.

1432 AUF mener at næringspolitikk også er et lokalt anliggende. Kommuner og fylkeskommuner har en
1433 viktig rolle i å være pådrivere for næringsutvikling og etablering av lokale arbeidsplasser. AUF mener
1434 derfor at kommunene bør pålegges å etablere næringsforum mellom partene i det lokale næringsliv. I
1435 tillegg bør kommunene ha egne strategiplaner for næringsutvikling og etablering av arbeidsplasser
1436 innenfor kommunen. Regionreformen gav fylkeskommunen en større rolle som regional
1437 utviklingsaktør. AUF mener denne rollen må styrkes, blant annet gjennom økte bevilgninger til
1438 fylkeskommunen for disse oppgavene.

1439
1440

1441 **Et velfungerende og ansvarlig næringsliv**

1442 AUF mener næringslivet i Norge må ivareta sentrale samfunnshensyn. Klima og miljø må komme
1443 først. Rettigheter for arbeidstakere må stå sterkt. Og bedrifter må bidra til fellesskapet, ved å betale
1444 skatter og avgifter. AUF mener det skal være enkelt å starte egen bedrift i Norge. Selvstendig
1445 næringsvirksomhet er en viktig del av den norske samfunnsmodellen, og de fleste bedriftene i Norge
1446 er små eller mellomstore. Disse trenger stabile og lett forståelige regler å forholde seg til.

1447

1448 AUF vil:

- 1449 • at det føres en aktiv næringspolitikk som legger til rette for et nyskapende Norge
- 1450 • at Norge møter økt internasjonal konkurranse med satsning på kunnskap, forskning og
1451 kompetanse
- 1452 • at det satses spesielt på næringer der vi har visse fortrinn; slik som energi, miljø, reiseliv,
1453 bærekraftig landbruk og marine og maritime næringer.
- 1454 • at det opprettes et forsknings- og utviklingssenter for bygg- og anleggsnæringen
- 1455 • at kommunene pålegges å opprette næringsforum og næringsstrategier
- 1456 • at fylkeskommunens rolle som næringsutvikler styrkes
- 1457 • at det utvikles en egen strategi for å støtte opp om nye næringer
- 1458 • at kommuner og fylkeskommuner må legge til rette for at det dannes kvinnenettverk for å
1459 fremme kvinnelige næringsutviklere

1460

1461

1462 **Aktivt eierskap**

1463 AUF mener at et sterkt offentlig eierskap er avgjørende for å nå viktige politiske mål og sikre
1464 avkastning og inntekter til fellesskapet. Staten har i dag eierinteresser i rundt 80 selskaper med over
1465 280.000 ansatte. De statlig eide selskapene representerer store økonomiske verdier på vegne av
1466 fellesskapet og de er viktige aktører i samfunnet. Norge har lange tradisjoner for at staten er
1467 involvert i foretak som forvalter infrastruktur, naturressurser og industri. Dette har vært avgjørende
1468 for å utvikle en velfungerende og effektiv velferdsstat, samtidig som det har sikret kontrollen over
1469 fellesskapets midler.

1470

1471 AUF mener at staten som eier skal være tydelig på at lønnsomme og samfunnsnyttige arbeidsplasser
1472 ikke skal legges ned og at statlige selskaper skal ha som overordnet mål å bidra til samfunnsbygging i
1473 Norge. AUF mener at eierskapet også skal brukes til å sikre en samfunnsansvarlig og etisk bevisst
1474 bedriftsledelse som tar hensyn til miljø, bærekraft, arbeidstakernes rettigheter og bedriftsdemokrati
1475 både i Norge og i utlandet.

1476

1477 En annen side av utviklingen er klimatrusselen som krever at statlige selskaper går foran i omstilling
1478 og teknologiutvikling. Nye bransjer vil oppstå, mens andre vil legges ned. Store og små selskaper som
1479 arbeider med fornybar energi og miljøteknologi vil ha behov for en langsiktig eier med langsiktige
1480 økonomiske interesser. Der kan staten spille en nøkkelrolle.

1481

1482 AUF vil:

- 1483 • øke den statlige eierandelen i norske banker
- 1484 • at det statlige eierskapet utøves aktivt for å sikre viktige samfunnshensyn
- 1485 • at staten øker eierskapet i nordiske selskaper som arbeider med miljøteknologi og fornybar energi
- 1486 • at staten skal bruke det offentlige eierskapet til å hindre utflagging av norske arbeidsplasser

1488

1489

1490 **Et mer demokratisk arbeidsliv**

1491 Demokratisering av arbeidslivet har gjennom alle tider vært en viktig oppgave for sosialdemokratiet. I
1492 etterkrigstiden ble det gjennomført en rekke reformer som skulle sikre arbeidstakere mer innflytelse
1493 i hverdagen. Fagbevegelsen har stått i spissen for krav om økt representasjon, forhandlingsrett og
1494 nye organisasjonsmodeller.

1495

1496 De siste årene har imidlertid debatten om demokratisering av arbeidslivet nærmest stått stille. For en
1497 del år siden ble det gjennomført en større nordisk undersøkelse kalt "Medarbeidereide bedrifter i
1498 Norden". Denne viste at medarbeidereide bedrifter ofte var mer lønnsomme enn andre bedrifter, til
1499 tross for at mange av de aktuelle bedriftene startet med at de ansatte hadde overtatt konkurstruede
1500 arbeidsplasser.

1501

1502 AUF vil være en pådriver for at demokratisering av arbeidslivet igjen får en sentral plass i den
1503 offentlige debatten.

1504

1505 AUF vil:

- 1506 • nedsette et offentlig utvalg som skal utrede hvordan og på hvilke områder arbeidslivet kan
1507 demokratiseres og ansatte få større innflytelse og økt medbestemmelse
- 1508 • stimulere bedriftene til å involvere ansatte og deres organisasjoner i beslutninger som angår
1509 investeringer, produksjonsforhold og langtidsplanlegging
- 1510 • undersøke effekten av og legge til rette for flere medarbeidereide bedrifter
- 1511 • tilby økonomiske insentiver til bedrifter som prøver ut alternative organisasjonsmodeller –
1512 eksempelvis selvstyrte arbeidsgrupper, flat struktur og demokratisk valg av ledere– der de
1513 ansatte gis større medbestemmelse
- 1514 • øke ansattes styrerepresentasjon og gjennomføre helhetlig profittdeling i bedrifter der staten
1515 er hovedeier

1516

1517

1518

1519

1520

1521

1522

1523

1524

Et kunnskapsbasert arbeidsliv

1525

1526 Utdanningssystemet er arbeidslivets viktigste leverandør av arbeidskraft. Økte krav til produktivitet,
1527 innovasjon, teknologi og omstilling betyr at skolen i større grad må tilpasse seg arbeidslivets behov.
1528 Framtidas arbeidskraft skal ikke bare mestre de kravene som stilles i egen bransje, men folk må også
1529 kunne håndtere nye og andre situasjoner. Samarbeid, demokratiferdigheter og sosial kompetanse
1530 blir stadig viktigere i et arbeidsliv der skillelinjene mellom språk, kultur og bakgrunn viskes ut. Både
1531 klimakrisen og den økonomiske krisen er eksempler på at måten vi tenker på vil bli utfordret stadig
1532 oftere og på mer innviklede måter enn vi er vant til.

1533
1534

1535 **Kunnskap og fellesskap**

1536 Utgangspunktet for et kunnskapsbasert arbeidsliv er en kunnskapsbasert grunnopplæring. AUF har
1537 store ambisjoner på vegne av fellesskolen. Det må igangsettes en rekke tiltak for å sikre at alle barn
1538 og unge lærer seg det de trenger for å beherske et stadig mer utfordrende arbeids- og samfunnsliv.
1539 Det er uholdbart at mange elever ikke mestrer grunnleggende ferdigheter eller at så mange som hver
1540 tredje elev avbryter videregående opplæring. Frafallet har store konsekvenser for samfunnet og for
1541 den enkelte. I følge SSB mangedobles risikoen for å bli arbeidsledig dersom en ikke fullfører
1542 grunnopplæringa. I 2025 kommer arbeidslivet kun til å ha behov for 3,5 prosent ufaglært
1543 arbeidskraft. Yrkesfaglig utdanning er framtiden, og det er helt avgjørende at vi innretter skolen på
1544 en måte som gjør at flest mulig fullfører med best mulig kompetanse. Det må være en målsetting at
1545 flere skal lære mer gjennom tydelige forventninger og mer tilpasset opplæring.

1546
1547

AUF vil:

- 1548 • utvikle den nye skoledagen med flere timer i de viktigste fagene, fysisk aktivitet og lekser
- 1549 som en integrert del av skolehverdagen
- 1550 • muliggjøre reelt tilpasset opplæring gjennom flere kvalifiserte lærere, nye yrkesgrupper inn i
- 1551 skolen, mer samarbeid med lokalt arbeidsliv og strengere krav til etter- og videreutdanning
- 1552 for lærere og skoleledere
- 1553 • styrke kvaliteten og statusen i fag- og yrkesopplæringa, blant annet gjennom mer praksis- og
- 1554 yrkesretting, fleksible opplæringsløp og økt bruk av utplassering i arbeidslivet.
- 1555 • praksisrette ungdomskolen mer gjennom å praksisrette fagene og ha mer utplassering i
- 1556 arbeidslivet
- 1557 • innføre formelle kompetansekrav for rådgivere og en egen rådgiverutdanning, i tillegg til å
- 1558 tredoble tidsressursen for rådgivningstjenesten
- 1559 • utvikle mentorordninger der ressurspersoner i arbeidslivet følger opp elever og lærlinger
- 1560 som er i faresonen for å avbryte opplæringa
- 1561 • legge til rette for at personer i arbeidslivet kan undervise relevante fag på skolen, og tilby
- 1562 utplassering for yrkesfaglærere i arbeidslivet
- 1563 • justere stipender for læremidler og utstyr regelmessig, slik at gratisprinsippet overholdes
- 1564 • løfte frem entreprenørskap og grundervirksomhet gjennom å tilby ungdomsbedrifter på alle
- 1565 skoler
- 1566 • innføre kompetansemål i læreplanene som sikrer at alle elever får kunnskap om arbeidslivet,
- 1567 faglige rettigheter, HMS med mer
- 1568 • ansvarliggjøre skoleeiere gjennom å stille krav om at alle fylkeskommuner skal vedta måltall
- 1569 for økt gjennomføring og redusert frafall i videregående opplæring
- 1570 • ha en tettere kobling mellom entreprenørskap og andre fag som norsk, engelsk og
- 1571 matematikk
- 1572 • ha mer holdnings- og perspektivskapende arbeid for å relatere utdanning og dannelse til
- 1573 samfunns- og arbeidsliv
- 1574 • prøve ut forskjellige insentivordninger som sikrer at skoleeiere og skoler med særskilte
- 1575 frafallsutfordringer tar tak i frafallsproblemet

- 1576 • pålegge fylkeskommunene å kartlegge utstyrssituasjonen i fag- og yrkesopplæringa, og sikre
1577 at dette er mest mulig oppdatert i tråd med utviklingen i arbeidslivet
1578 • at opplæring i faglige rettigheter skal tidligere inn i skolen

1579

1580 **Lærlingordningen**

1581 Den norske modellen for fagopplæring blir sett på som unik. En av årsakene er det sterke
1582 trepartssamarbeidet og lærlingordningen. På landsbasis finnes det flere tusen offentlige og private
1583 lærebedrifter som bidrar til nyrekruttering av kompetanse. Ved innføringen av Reform 94 inngikk
1584 partene i arbeidslivet og utdanningsmyndighetene om å øke antallet lære plasser. I dag har omtrent
1585 65 prosent av kommunene fattet politiske vedtak om hvor mange lærlinger de skal ansette i offentlig
1586 virksomhet. Likevel er det flere tusen ungdommer som hvert år mangler tilbud om lære plass, og som
1587 dermed ikke får mulighet til å fullføre opplæringa på ordinær måte. Et alternativ til lære plass er å
1588 velge studiespesialiserende påbygging eller gjennomføre det såkalte tredje året i skole, men dette er
1589 et lite attraktivt tilbud for svært mange. Det er i flere forskningsprosjekter vist en klar sammenheng
1590 mellom mangel på lære plasser og frafall i videregående opplæring.

1591

1592 AUF vil lovfeste retten til lære plass. Dette må skje gjennom mer målrettede støtteordninger, flere
1593 insentiver, strengere krav og ikke minst gjennom å ansvarliggjøre offentlige skolemyndigheter. Det
1594 etableres en ordning der alle offentlige og private arbeidsgivere – altså også de som ikke tar inn
1595 lærlinger – betaler en avgift proporsjonalt med antallet ansatte. I den grad bedriftene tar inn
1596 lærlinger, returneres avgiften, og de mottar i tillegg det ordinære lærlingtilskuddet. AUF mener
1597 denne måten å tenke på vil føre til at flere bedrifter vil se på det å ha lærling som en gode heller enn
1598 en byrde.

1599

1600 AUF mener at de ungdommene det ikke kan skaffes lære plass til på vanlig måte, må få et likeverdig
1601 opplæringstilbud gjennom skolen. Dette kan skje gjennom utvidet rett til vg3 og vg4 i skole
1602 (yrkesopplæring), flere ungdomsbedrifter, mer entreprenørskap og nye lære plasser i offentlige
1603 virksomheter. Rett til lære plass kan derfor forstås som en lovpålagt plikt for skolemyndighetene til å
1604 sørge for at alle som blir tatt inn på fag- og yrkesopplæringen, også får mulighet til å fullføre denne.
1605 AUF mener lære kandidatordninga utvikles og gjøres til et alternativ for flere som ett ledd i veien mot
1606 et fagbrev.

1607

1608 AUF vil:

- 1609 • lovfeste retten til lære plass
1610 • ha tiltak som sikrer betydelig flere lære plasser i offentlig og privat sektor
1611 • ta initiativ overfor partene i arbeidslivet til å inngå en ny samfunnskontrakt med forpliktelse
1612 om å gi tilbud til flere lærlinger
1613 • at det offentlige tar inn flere lærlinger
1614 • føre strengere tilsyn med opplæringskontorene og opprette flere offentlige
1615 opplæringskontor
1616 • innføre en finansieringsmodell for lærlingordningen hvor det lønner seg for bedriftene å ta
1617 inn lærlinger
1618 • innføre krav i offentlige anbudsrunder om deltakelse i fag- og yrkesopplæringa
1619 • heve lærlingtilskuddet og tilby ekstra oppfølging til bedrifter som tar inn lærlinger med
1620 mangelfull kompetanse eller mye fravær fra skolen
1621 • prøve ut mer fleksible overganger mellom opplæring i skole og opplæring i bedrift, og
1622 vurdere om skolene bør være sterkere involvert i siste del av 2+2-løpet.
1623 • at det aktuelle opplæringskontoret eller offentlige myndigheter skal kontrollere at lærlinger
1624 har tilfredsstillende opplæringsplaner, arbeidskontrakter og at alle lære bedrifter har en
1625 egen lærlingkontakt

1626 I tillegg til at det er for få læreplaner er det en utfordring at altfor mange bedrifter som har lærlinger
1627 ikke gir tilstrekkelig god opplæring og at tilsyn med bedriftene gjøres for sjelden. Det er også veldig få
1628 bedrifter som mister godkjenningen som lærebedrift når de først har fått den. I bedrifter der det
1629 oppdages brudd gang på gang, mener AUF godkjenninga skal trekkes tilbake. Det er et problem at
1630 det kun gis advarsel når brudd blir oppdaget, men at lærlingene blir værende i bedrifter der
1631 opplæringa enten er for dårlig eller der HMS reglement eller andre regler ikke følges.

1632
1633 En av grunnene til at det skal mye til å miste godkjenninga som lærebedrift er nettopp mangelen på
1634 læreplaner. AUF mener allikevel det er uholdbart at det finnes bedrifter som har lærlinger som ikke
1635 er skikket til å ha det. En annen av grunnene til at det skal mye til å miste godkjenninga som
1636 lærebedrift er at det er den samme instansen i fylkeskommunene som har ansvaret for både
1637 formidling av læreplaner og tilsynet med dem

1638

1639 AUF vil:

- 1640 • stille krav om veiledningskompetanse for instruktører i bedrift
- 1641 • tilby tettere oppfølging og faglig påfyll til instruktører med opplæringsansvar i bedrift
- 1642 • gjøre det til en plikt for instruktører i bedrift å møte til kurs og veiledning minimum hvert
1643 tredje år
- 1644 • føre bedre tilsyn og kontroll med godkjente lærebedrifter
- 1645 • innføre elev- og lærlingombud i alle fylker

1646

1647

1648 **Fleksible veier til arbeid og utdanning**

1649 Behovene for kvalifisert arbeidskraft vil eksplodere i årene fremover. Det betyr at vi må bygge ned
1650 skillelinjene mellom teoretiske og praktiske fag. Ungdom velger ikke lenger utdanning med tanke på
1651 hva de skal jobbe med resten av livet. Derfor er det viktig å holde flest mulig dører åpne lengst mulig,
1652 og tilrettelegge for at en kan utvide horisonten og velge nye fagområder senere i livet.

1653

1654 De siste årene har kravene til teori i fag- og yrkesopplæringa blitt betydelig skjerpet.
1655 Timetallsutvidelse og nye kompetansemål har muliggjort mer spesialisering og fordypning.
1656 Kvalitetsreformen i høyere utdanning tar dessuten sikte på tettere oppfølging og mer tilpassede
1657 studieløp for den enkelte student. Dette utfordrer den tradisjonelle oppfatningen om generell
1658 studieforberedthet.

1659

1660 To offentlige utvalg har foreslått at alle som har fullført videregående opplæring bør regnes som
1661 generelt studieforberedte. AUF støtter denne tanken. Det er ikke nødvendigvis en sammenheng
1662 mellom formell og reell kompetanse, og det er grunn til å tro at elever med yrkesfaglig bakgrunn som
1663 ønsker å ta deler av høyere utdanning, vil ha både nødvendig motivasjon og forutsetninger for dette.
1664 Forslaget kan også forstås ut ifra et ønske om å utjevne sosiale forskjeller.

1665

1666 I dag er rekrutteringen til studiespesialiserende og yrkesfaglige utdanningsprogrammer svært skjev.
1667 Forskning viser at nesten ni av ti tar sikte på studiekompetanse dersom foreldrene har høyere
1668 utdanning, mens dette kun gjelder for en tredjedel av elevene med foreldre som har grunnskole som
1669 høyeste fullførte utdanning. Ved å endre reglene for generell studieforberedthet kan denne
1670 forskjellen i større grad utjevnes, samtidig som det vil føre til en mer balansert rekruttering og økt
1671 status for de tradisjonelle yrkesfagene.

1672

1673 AUF vil:

- 1674 • styrke ordninger der elever på ungdomstrinnet kan veksle mellom opplæring i skole og
1675 bedrift

- 1676 • gjøre 2+2-modellen mer fleksibel slik at teoritrøtte elever kan begynne fag- og
- 1677 yrkesopplæring direkte i bedrift
- 1678 • bygge ned formelle hindringer slik at fullført videregående opplæring skal gjøre elevene
- 1679 generelt studieforberedt uavhengig av utdanningsprogram
- 1680 • gi ungdom som har fullført fag- og yrkesopplæring rett til å velge påbygging i teorifag, men
- 1681 dette skal ikke være et krav for å regnes som generelt studieforberedt
- 1682 • utvide ordningen med Y-veien til å gjelde flere fagområder
- 1683 • fortsette forsøkene med praksisbrev og kompetanse på lavere nivå, og sikre at dette ikke blir
- 1684 et alternativ til ordinær opplæring, men til frafall.
- 1685 • fjerne aldersbestemmelsene for å ta videregående opplæring
- 1686 • styrke fagskolene og sikre at de fullfinansieres av staten
- 1687 • gi elever på yrkesfag tilbud om å velge matematikk på et høyere nivå (1T, R1+R2)

1688
1689

1690 Livslang læring

1691 Vi mennesker lærer så lenge vi lever. Derfor må det tilrettelegges for at en regelmessig kan skaffe seg
 1692 ny og oppdatert kunnskap i arbeidslivet. Forskning viser at opptil 400.000 voksne nordmenn har så
 1693 mangelfulle lese- og skriveferdigheter at de møter problemer i løpet av en arbeidsdag. AUF vil at det
 1694 skal utvikles en ny, nasjonal strategi for livslang læring og etter- og videreutdanning. For å oppnå like
 1695 muligheter for livslang læring er det nødvendig med desentraliserte tilbud. Etablerte mennesker har
 1696 ikke den samme mobiliteten, og har ofte ikke mulighet eller økonomi til å flytte fra familie i lengre
 1697 perioder for å ta etter- og videreutdanning. Vi vet også at et klart flertall av voksne som benytter seg
 1698 av desentraliserte tilbud, blir værende i regionen. Det sørger for at stabil arbeidskraft blir værende i
 1699 distriktet, samtidig som vi sørger for økt kompetanse. Og i fremtida blir kommunene avhengig av mer
 1700 kompetanse, både innenfor opplæring og helse.

1701
1702 AUF vil:

- 1703 • innføre et eget system for finansiering av livsopphold for voksne som tar etter- og
- 1704 videreutdanning
- 1705 • utvide muligheten til å ta permisjon med lønn for etter og videreutdanning
- 1706 • videreutvikle BKA-programmet og sørge for tilstrekkelig finansiering
- 1707 • gi tillitsvalgte større mulighet til å jobbe med motivering og tilrettelegging av opplæring for
- 1708 ansatte
- 1709 • gjennomgå systemene for realkompetanse og sette ned minimumsalderen for slik vurdering
- 1710 • øke støtten til desentraliserte studietilbud
- 1711 • sikre gode regionale etter- og videreutdanningstilbud” og “sikre muligheter for
- 1712 fjernundervisning ved å satse aktivt på videokonferanseutstyr på norske
- 1713 utdanningsinstitusjoner

1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723

Ordliste

1724

1725 **AFP** (Avtalefestet pensjon): Hovedregelen er at de som er dekket av tariffavtale kan gå av med
1726 pensjon fra fylte 62 år. For arbeidstakere som ønsker en gradvis nedtrapping av arbeidsinnsatsen, gis
1727 det anledning til å ta ut delpensjon.

1728 **AMO** (Arbeidsmarkedsopplæring): tiltak i form av arbeidsretta opplæring og trening for å få folk
1729 tilbake i (lønnet) arbeid.

1730 **Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern m.v.** (arbeidsmiljøloven, forkortet aml.) er en lov
1731 som skal sikre et godt arbeidsmiljø, trygge og rettferdige ansettelsesforhold, et inkluderende
1732 arbeidsliv og samarbeid mellom arbeidstakerne og arbeidsgiverne.

1733 **NAV** (også **Arbeids- og velferdsforvaltningen**) består av den statlige Arbeids- og velferdsetaten og de
1734 delene av kommunenes sosialtjenester som inngår i de felles lokale kontorene. Alle norske
1735 kommuner skal ha et lokalt NAV-kontor. Ved disse kontorene skal brukerne optimalt sett møte et
1736 integrert kontor, der ansatte i Arbeids- og velferdsetaten og kommunens sosialtjeneste jobber
1737 sammen om å finne gode løsninger for brukerne

1738 **HMS** (Helse, miljø og sikkerhet): en samlebetegnelse på arbeidsplassenes interne arbeid med
1739 helsevern, miljøvern, arbeidsmiljø og trygghet for ansatte. Tilrettelegging for HMS skal forebygge
1740 skader og miljøforstyrrelser, og sikre de ansatte et sunt arbeidsmiljø.

1741 **NHO** (Næringslivets Hovedorganisasjon): den største interesseorganisasjonen for norske
1742 virksomheter. Det er hovedsakelig virksomheter i den private sektoren som kan bli medlem i NHO.
1743 Bedrifter som eies av staten eller kommunene kan bare bli medlemmer om de jobber under vanlige
1744 konkurransmessige vilkår. Organisasjonen har i dag ca. 19 900 medlemmer, og de fleste finnes blant
1745 små og mellomstore bedrifter

1746 **LO** (Landsorganisasjonen i Norge): Norges største lønnstakerorganisasjon med over 860 000
1747 medlemmer. Medlemskap i LO får man ved å være medlem i et av de 21 fagforbundene som er
1748 tilsluttet LO. Landsorganisasjonen har til formål å samordne medlemsforbundenes arbeid for slik og
1749 samlet fremme lønnstakernes faglige, økonomiske, helsemessige, sosiale, forsikringsmessige og
1750 kulturelle interesser. Arbeidet foregår først og fremst gjennom å opprette tariffavtaler og å styrke
1751 disse.

1752 **IA** (Inkluderende arbeidsliv): har opprinnelse fra intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv (IA-
1753 avtalen). Avtalen er inngått mellom regjeringen, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner. IA-
1754 avtalen skal bidra til et mer inkluderende arbeidsliv, reduksjon i sykefravær og uføretrygd, og at den
1755 enkeltes ressurser og arbeidsevne utvikles og benyttes i aktivt arbeid. Avtalen skal også bidra til å
1756 sikre rekruttering av personer med nedsatt funksjonsevne og andre utsatte grupper i arbeidslivet.

1757 **Tariffavtale**: en avtale mellom arbeidstakere og arbeidsgiver(e) om lønns- og arbeidsvilkår. Til
1758 forskjell fra individuelle arbeidsavtaler, er tariffavtaler kollektive avtaler (flere arbeidstakere), og som
1759 i henhold til loven alltid inngås skriftlig. Tariffavtaler gjelder som utgangspunkt kun på arbeidsplasser
1760 der en gruppe arbeidstakere er organisert og bedriften har gått med på å skrive under på tariffavtale

1761 **Hovedavtale**: revideres hvert fjerde år, og inneholder de grunnleggende spillereglene i arbeidslivet.
1762 Her finnes de generelle bestemmelsene om forhandlings- og samarbeidsforhold mellom

1763 arbeidsgivere og arbeidstakere. I tillegg tar Hovedavtalen for seg de ansattes medbestemmelsesrett.
1764 Hovedavtalen gjelder kun på arbeidsplasser der det er inngått en tariffavtale mellom partene.
1765
1766 **Allmenngjøringsinstituttet:** har som formål å sikre arbeidstakere likeverdige lønns- og
1767 arbeidsvilkår, samt forhindre useriøs konkurranse. Ved å allmenngjøre deler av tariffavtaler for
1768 enkelte bransjer, gjøres minstelønn og standarder offentlige med hensikt å sørge for at ingen skal
1769 jobbe for dårligere vilkår enn den til en hver tid gjeldende minstestandard.